Prijs f 0.50

3e JAARGANG No. 8-9
AUG./SEPT. 1949

NEDERLAND POLEN

Postrekening No. 518467, Penningmeester van de Vereniging Nederland-Polen, te Leiden.

UIT DE INHOUD:

UITGAVE DER VERENIGING NEDERLAND-POLEN

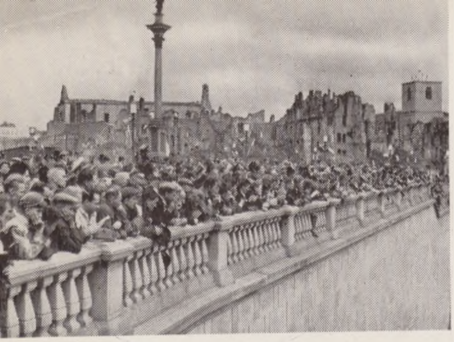

Wapen van Warszawa

Wij brengen in dit nummer:

De wederopbouw van Warszawa

in woord en beeld

Op de Nationale Feestdag 22 Juli werd aan de voet der Zygmuntzuil een grote, zojuist herstelde brug over de Weichsel geopend

De Zygmundzuil te Warszawa

Op 1 September 1944 reed een zware tank met een zwart kruis de Plac Zamkowy te Warszawa op. Op zijn rupsbanden over het plaveisel dreunend kroop hij langzaam naar het midden van het plein en bleef op ruim tien meter afstand van de Zygmuntzuil staan. Een ogenblik bleef het stil, alsof de bemanning aarzelde. Maar dat duurde slechts een ogenblik. De lucht dreunde van een machtige explosie: het kanon van de tank spuwde vuur. In minder dan een oogwenk werd de klassieke lijn van de zuil gebroken, de kapiteel sprong in stukken, het beeld van de koning boog voorover als onder een zware last en viel op de straatstenen.

De zuil deelde het lot van de hoofdstad, die scheen onder te gaan. Precies 5 jaar na de ondertekening van het Julimanifest op 22 Juli 1944 staat de zuil opnieuw op zijn plaats. Ook ditmaal deelt zij eensgezind het lot van de hoofdstad, die thans uit haar ruïnes herrijst. Zij zal vanuit de hoogte neerkijken op de krachtige opbouw van de stad. Koning Zygmunt heeft in de 300 jaar, dat hij als een stenen wachter op de Plac Zamkowy staat, heel wat gezien. Hij zag, toen nog aan zijn voeten de Krakauer Poort de stadsgrens vormde, hoe in 1704 de legers van Karel XII storm liepen, hoe in de tijd van Kosciuszko, in 1794, de bevolking van Warszawa aan zijn voeten galgen oprichtten voor de verraders en verkopers van de natie, hij zag de charge van de tsaristische soldaten tegen de betogende bevolking in 1863 en tenslotte zag hij in 1944, reeds gebroken, de heldhaftige opstand. Zygmunt III zelf, die met het zwaard en het kruis in de hand vanaf zijn colonne uitkijkt over Warszawa, was geen bijzonder goede koning van Polen. Hierover zijn alle Poolse historici het eens. Zweed van geboorte, opgevoed door Jezuïeten, verloor hij door zijn onverdraagzaamheid de hem krachtens erfrecht toekomende Zweedse kroon. Hij trachtte tot schade voor Polen de kroon van Rusland te bemachtigen en zocht toenadering tot de impopulaire Habsburgers in Wenen. Ware het niet, dat een jaar of tien na zijn dood zijn eigen zoon een standbeeld voor hem oprichtte, dan was deze eer hem stellig nooit te beurt gevallen. Maar het monument werd opgericht — in 1646 — en Warszawa raakte gehecht aan het slanke expressieve silhouet. Het monument — niet de koning — werd bezongen door dichters als Slowacki, Norwid, Lenartowicz, Opman en Broniewski, het diende tot onderwerp voor schilders en tekenaars. Het werd even karakteristiek voor Warszawa als het op zichzelf onbetekenende monument op Piccadilly voor Londen, als de Arc de Triomphe voor Parijs. Dat is de reden, waarom de Duitsers het vernietigden. Dat is tevens de reden, waarom het opnieuw is opgericht. Ditmaal is de versplinterde marmeren zuil uit Kielce vervangen door een hogere en forsere granieten zuil uit het herwonnen Silezië.

Niet alleen om de restauratie van het oude monument vierde Warszawa de nationale feestdag op 22 Juli. Te zelfder tijd werd aan de voet van de zuil een herstelde grote brug over de Weichsel geopend. Ook deze werd tijdens de oorlog door de Duitsers verwoest. Even buiten Warszawa werd op dezelfde dag de nieuwe radiomast van het zendstation Warszawa opgericht. Met zijn 357 m hoogte is hij 37 m hoger dan de Eiffentoren te Parijs. De nieuwe zender werkt op golflengte 1.340 m (lange golf).

Tenslotte eerde Warszawa nog door een ander bouwwerk de vijfde jaardag van het Julimanifest, dat, uitgevaardigd op 22 Juli 1944, toen de Russische legers het Poolse grondgebied betraden, voor het nieuwe Polen de betekenis heeft van de Declaration of Independence of de Déclaration der droits de l'homme et du citoyen. Dit bouwwerk is de aan de voet van de zuil, recht tegenover de Weichselbrug uitmondende zgn. Trasa W-Z. Dit is een brede verkeersweg, die het Oosten (wschód-W) van Warszawa verbindt met het Westen (zachód-Z). Gedeeltelijk gaat deze weg door een tunnel, gedeeltelijk loopt hij als een brede moderne verkeersader door de stad. Voor de communicatie in Warszawa was een dergelijke verbinding onontbeerlijk geworden.

Zo hebben de Polen door arbeid en opbouw hun feestdag gevierd. Onder de talrijke Europese steden, die aanmerkelijk minder verwoest zijn, die in het Westen vrij wat meer medegevoel opwekken en aanzienlijk beter geholpen werden ten tijde van de UNRRA, herstelt Warszawa, dat het zwaarst van allen geleden heeft, zich het snelst, het volledigst en het indrukwekkendst. De verdienste hiervan komt in de eerste plaats toe aan de wilskracht en inspanning van het Poolse volk. Zij komt echter eveneens toe aan het verstand en de energie van de regering, die de krachten van de natie weet te leiden.

De nieuwe brug

Zo zag de door de Duitsers verwoeste brug „Kierbedzia" er in de jaren 1946—47 uit

Redactie:
S. van Praag
M. Górzyński

Redactie-Secretariaat:
J. W. Brouwersplein 7
Amsterdam

Korespondencję polską prosimy kierować pod adresem:
M. Górzyński, Leeuwerikstraat 6, Leiden. Tel. 26082.

3e Jaargang No. 8-9
September 1949

Nederland-Polen

Maandblad ter Bevordering van de Economische en Culturele betrekkingen

De Swierczwewski-weg van Warszawa

De Poolse nationale feestdag moet dit jaar in Warszawa wel een heel bijzonder karakter hebben gedragen. Bij deze gelegenheid werd toch de grote verbindingsader, de zogenaamde Oost-West-weg voor het publiek opengesteld. Als we die naam Oost-West-weg nog even gebruiken, dan voegen we er onmiddellijk aan toe, dat deze naam reeds in onbruik is geraakt, want juist bij die feestelijke opening werd aangekondigd, dat men in het vervolg van de Karol Walter Swierczewskiweg zal spreken. Voor de niet ingewijde lezer hebben wij allereerst te vertellen, wie Karol Walter Swierczewski was, waarna wij enige bijzonderheden over de plechtigheid zullen mededelen. We bevinden ons in gedachten in de periode van de Spaanse burgeroorlog in 1936 dus. De officieel Poolse kringen van die dagen konden niet veel sympathie voor de Spaanse vrijheidsstrijders hebben, daarvoor stonden ze te dicht bij de fascisten en de nationaal-socialisten. Maar er waren genoeg individuele Polen, die een open oog hadden voor het steeds voortwoekerend fascisme en die daarom de betekenis van de Spaanse vrijheidsstrijd volledig begrepen. Tot hen behoorde Karol Walter Swierczewski, die in deze van alle kanten gesaboteerde strijd een zeer grote rol heeft gespeeld. Hij toch stond aanvankelijk aan het hoofd van de Franse brigade „La Marseillaise", later zal hij de 35e Internationale Divisie aanvoeren, maar als na de droeve klucht van de Non-Interventiepolitiek de dappere republikeinen door een overmacht teruggedrongen zijn, is Swierczweski's krijgslust niet verflauwd. In de tweede wereldoorlog organiseert hij een Pools leger in de Sowjet Unie, is Polen eenmaal op de Nazi's heroverd, dan dringt hij met het nieuw gevormde Poolse leger tot over de Neisse door en bezet Dresden. Natuurlijk maakt het herrezen Polen van de diensten van zulk een man gebruik, hij wordt Minister van Nationale Defensie. Helaas is hij in Maart 1947 het slachtoffer geworden van de aanslag van een Oekraiinse terrorist. Zijn nagedachtenis leeft echter bij het Poolse volk voort en daarom is de nieuwe grote weg naar hem genoemd.

Het was een uitzonderlijke plechtigheid, die openstelling van de nieuwe weg. Men schat het aantal deelnemers op een goede 100.1000. Nadat de burgemeester van Warszawa de aanwezigen — de voornaamsten in den lande benevens vrijwel het hele corps diplomatique — begroet had, nam President

Optocht van de Poolse bevolking op de 22e Juli in het feestelijk versierde Warszawa

Bierut het woord. In zeer welsprekende termen zette hij de betekenis van deze gebeurtenis uiteen. Wij zullen enige gedeelten van deze redevoering citeren: „in het hele land worden liederen vernomen, overal wapperen de witte en rode banieren, de harten kloppen luid van diepe emotie. Wat mag de reden hiervan zijn? Wel, deze emotie wordt opgewekt door de Poolse creatieve daden, welker resultaten Polen op deze dag van het werkend volk aangeboden krijgt. Dit werkend volk van Polen viert de Nationale Feestdag door het tonen van de vruchten van een arbeid, welke gericht is op de reconstructie van het vaderland, dat door een barbaarse vijand zo zwaar geleden heeft.

Er is geen hoek in Polen, waar het werkend volk geen grotere of kleinere successen op dit gebied te boeken heeft. Uit alle sectoren van het nationale leven bereiken ons roemrijke rapporten over de volvoering van die taak.

Op deze feestdag, de vijfde herdenking van de geboorte van het nieuwe Polen, heb ik de eer ons volk te kunnen mededelen, dat nog vóór de vastgestelde tijd een taak verricht is, welke van de allergrootste betekenis is voor de reconstructie van Warszawa. Er is nu een belangrijke verkeersader — de Swierczewskiweg — die vanaf dit ogenblik ten dienste staat van de bevolking onzer hoofdstad.

Maar er is meer dan dit. Een van de oudste historische monumenten — de Zygmunt's zuil — is gerestaureerd en wordt thans weer in het bezit van ons volk gesteld. De oude nederzettingen in Marienstad benevens tal van oude fraaie historische bouwwerken, die door de vijand verwoest waren, zijn weer opgericht, waarbij hun zo karakteristieke architectuur gehandhaafd is gebleven. Projecten zijn ontworpen voor de constructie van nieuwe bouwwerken, welke binnenkort een geheel nieuw aspect aan dit stadsdeel zullen verlenen. Tezamen met de Swierczewskiweg zullen zij een belangrijke wijk van het nieuwe Warszawa gaan vormen, dat in schoonheid het oude Warszawa overtreffen zal.

Dit is een glorierijke overwinning op het strijdfront van de herbouw. De bewoners van onze heroieke stad, welke het grunwaldkruis als ereteken ontvangen heeft, kunnen hierop trots zijn."

Ziedaar, enige van de belangrijkste passage's uit de rede van de president.

Onnodig te zeggen, dat er talrijke beloningen zijn uitgetrokken voor allen, die er toe hebben bijgedragen, dat dit belangrijke werk lang voor de vastgestelde tijd is voltooid. Twee duizend arbeiders zagen zich met uitkeringen van 3000—100,000 zloty's begiftigd, terwijl de eerste minister Cyrankiewicz 4 kostbare schilderijen ter beschikking stelde, die nu voortaan de wanden van arbeidsclubs zullen versieren.

Bij de foto's:

(van boven naar beneden)

Als paddestoelen uit de grond herrijzen nieuwe woonwijken in het verwoeste Warszawa. Op de foto een nieuwe woonwijk in Zoliborz.

Woonwijk in aanbouw in het stadsgedeelte Mokotow.

Kijkje op het nieuwe huizencomplex in het gedeelte Mariënstad.

Het gerestaureerde Paleis van Vorst Jozef Poniatowski.

Internationale jeugdbrigade helpt bij het puinruimen te Warszawa

Het democratisch karakter van de Poolse plannen

door *MICHEL QUATREPONT, directeur van het Internationale Departement van de C.G.T.*

„Het leek ons wenselijk ook eens de beschouwingen van een Fransman over het Poolse vijfjarenplan op te nemen, vandaar dat we een deel van het artikel van de Heer Michel Quatrepont afdrukken."

Red.

Velen stellen zich nog altijd op het standpunt dat Polen zich economisch en sociaal in een moeilijke situatie bevindt, doordat het geweigerd heeft deel te nemen aan het Amerikaanse „hulp" programma, dat bekend staat onder de naam van Marshall-plan.

Is het waar, dat het Poolse Driejarenplan (1947—1949) het land weldra in een toestand dreigt achter te laten, die niet overeenkomt met de gestelde doeleinden? Is het waar, dat dientengevolge het Zesjarenplan (1950—1955) niet verwezenlijkt kan worden onder de omstandigheden, die men had verwacht?

Niets is minder waar. Wanneer niettemin een dergelijke beschouwing in Frankrijk een zekere weerklank vindt, dan is dat een gevolg van het ongelukkig lot, dat sommige andere economische plannen heeft getroffen. De mislukking daarvan heeft de gewone man vervuld van twijfel en hem verleid met dit voorbeeld voor ogen voorbarig te besluiten tot de doelloosheid van ieder economisch plan.

Het is altijd gemakkelijk op papier een plan of een programma op te stellen. Een plan dient om van te voren vastgestelde doeleinden te bereiken. Een algemeen economisch plan voorziet in een ontwikkeling van de productieve krachten van het land. Wij moeten echter nauwkeurig omschrijven ten behoeve van wie dit geschiedt en wie voordeel zal trekken van de economische ontwikkeling. Het antwoord is betrekkelijk gemakkelijk: het voordeel is voor degenen, die het plan, of liever, die de staat besturen.

Een economisch plan kan geen ander doel hebben dan een verhoogde voldoening van de behoeften van de sociale groep, die in een land het heft in handen heeft.

Van het driejarige herstelplan tot het zesjarenplan.

Hierdoor zullen wij juist waardering krijgen voor het realisme van het Poolse driejarenplan, dat nauwkeurig rekening heeft gehouden met de in het land bestaande verhoudingen.

Het eerste plan diende tot een snel herstel van het economisch potentieel van het land. Het is dus allereerst gericht op verbetering van de materiële omstandigheden der arbeiders door middel van verhoging van de productie. Het slaagt daarin volkomen.

Terwijl het werkelijk loon in 1946 65% van het loon van voor de oorlog bedroeg, bereikte het aan het eind van 1948 110%.

Arbeider Szymanowski, en vroeger voorman in een textielbedrijf, heden Directeur van de Textielindustrie van Polen

Wanneer we uitgaan van de productie in 1937 en deze op 100 stellen bereikte de productie-index van de grote en middelgrote industrie in 1946 77, in 1947 107, in 1948 140. Voor de totale industriële productie is de index, in verhouding tot 100 in 1938, gestegen van 45 in 1945 tot 110 in 1948 en 195 aan het eind van 1948. Ook de landbouwproductie heeft thans het vooroorlogspeil overschreden.

Kort gezegd zijn de ramingen van het driejarige reconstructieplan overschreden met 3,4 % in 1947 en met 10 % in 1948.

Al deze resultaten zijn zeer belangrijk, doch de voornaamste lering, die we moeten trekken uit de volledige uitvoering van het driejarenplan, is wel, dat het, nadat de talrijke moeilijkheden voor zijn tot standkomen overwonnen zijn, de mogelijkheid schept tot een nieuwe stap in de richting van de socialistische productie, d.w.z. tot grote bevrediging van de behoeften van het volk.

Men moet daartoe begrijpen, onder welke omstandigheden het tweede Poolse plan (1950—1955) verwezenlijkt zal moeten worden:

1° Groeiende toenadering tussen de arbeiders en hen, die door deze arbeiders zijn aangewezen om het land te besturen;

2° Groeiende deelneming van de arbeiders aan de uitwerking van het nieuwe economische systeem, waarbij de vakbonden een beslissende rol zullen moeten spelen;

* * *

President B. Bierut te midden van voorwerkers van de wederopbouw

3° Steeds verder gaande opvoeding van de volksmassa's, vooral op economisch en sociaal gebied;

4° Voortschrijdende beperking van de productie en handel van de nog bestaande kapitalistische sector.

Tijdens een reis van een maand in Polen die ik het vorige jaar gemaakt heb, merkte ik in het bijzonder op, dat men deze richting uit zal moeten streven, teneinde een snellere economische en sociale ontwikkeling van het land mogelijk te maken.
Door de inspanning van het gehele volk hebben de resultaten van de eerste twee jaar van het driejarenplan niet alleen die van 1949 zeker gesteld, doch ook de grondslagen gelegd voor het zesjarenplan, dat de Poolse economie op een hoger plan zal brengen.
Het zesjarenplan stelt zich in de eerste plaats voor, om een aanmerkelijke uitbreiding van de productiemiddelen te bereiken.
Het voorziet in een jaarlijkse toename met 12 % van het industriële peil, waardoor de Poolse industriële productie verviervoudigd zal worden in vergelijking met voor de oorlog. Te zelfder tijd moet de landbouwproductie met 15 tot 45 % toenemen. Aldus zal de levensstandaard van de arbeiders het dubbele worden van die van voor de oorlog.
Het culturele peil van de gehele bevolking zal op beslissende wijze stijgen door snelle eliminatie van de volslagen onwetendheid die nog heerst in de steden en op het platteland, als erfenis van fascistische regeringen.
Gedurende deze periode van zes jaren zullen 800.0000 à 900.000 specialisten, 80.000 à 100.000 technici en 24.000 ingenieurs gevormd worden.
Dergelijke plannen worden slechts mogelijk gemaakt door de bron, die gevormd wordt door de arbeidersklasse, waaruit reeds leidinggevend kader van grote waarde voortkomt.

Het zou dwaas zijn de aanzienlijke moeilijkheden, waaraan het Poolse volk het hoofd moet bieden, te willen ontkennen. Bovendien is het unfair om dit volk te belasteren en de bereikte resultaten zorgvuldig te verzwijgen.
Het herstel en de verheffing van het levenspeil der arbeiders, die thans in Polen plaatsvinden, vormen een levend voorbeeld van datgene, wat bereikt kan worden, wanneer een natie zichzelf bestuurt.

KORTE BERICHTEN

Export van bessen, frambozen en paddestoelen.

Tot aan het einde van Juli heeft de coöperatie „Las" in de provincie Olsztyn 300 ton zwarte bosbessen aangekocht (d.w.z. 100% meer dan het vorige jaar).
Van deze hoeveelheid is 225 ton naar Engeland verzonden.
In dit seizoen heeft de coöperatie „Las" in het geheel 40 ton frambozen aangekocht, d.w.z. 10% meer dan het plan voorzag. De frambozen zijn geleverd aan vruchtenverwerkende fabrieken.
Ongeveer 40 provinciale kantoren van de coöperatie „Las" zijn overgegaan tot het opkopen van paddestoelen, waarvan de oogst zich gunstig laat aanzien.

De omzet van Gdansk-Gdynia in Juli 1949.

Volgens voorlopige berekeningen bedroeg de omzet van het havencomplex Gdansk-Gdynia in Juli van dit jaar 1.055.000 ton.
De export bedroeg in het totaal 765.000 ton, waarvan steenkool de grootste post vormde, nl. 605.000 ton. Ingevoerd werd 290.000 ton, grotendeels erts.
De omzet van de afzonderlijke havenrayons laat zich als volgt aanzien:
Gdansk — 593.000 ton, waarvan 429.000 export en 164.000 import.
Gdynia — 462.000 ton, waarvan 336.000 export en 126.000 import.

247 schepen liepen in Juli de haven van Szczecin binnen.

In de haven van Szczecin liepen in Juli van dit jaar 247 schepen binnen onder negen verschillende vlaggen. 102 schepen voerden de Deense, 51 de Zweedse, 20 de Noorse en 19 de Poolse vlag. De volgende plaatsen werden ingenomen door Nederlandse en Finse schepen (ieder 16), Franse 8 en Engelse 3.

Stanislaw J. Jelonek, handelsattaché in Nederland, toegevoegd aan de Poolse Legatie in Den Haag ontvangt dagelijks van 10—1 u. op zijn kantoor, Alexanderstr. 24, Tel. 180202 en 114449.

Redactie-Secretariaat:
TIJDSCHRIFT NEDERLAND-POLEN
BUREAU NEDERLAND-POLEN
(geopend dagelijks van 9—1 u.)
beide gevestigd te Amsterdam
J. W. Brouwersplein 7

Redactie Telefoon 26082 Leiden
Postgiro No. 518467 t.n.v. de Penningmeester van de Ver. NEDERLAND-POLEN TE LEIDEN

De Poolse handelsvloot in het tweede kwartaal 1949.

De Poolse scheepvaartondernemingen hebben in het tweede kwartaal van 1949 43 eigen schepen geëxploiteerd en 1 gecharterd Zweeds schip. Hiervan voeren 19 schepen op geregelde lijnen en de rest in de wilde vaart.
Het goederenvervoer van de handelsvloot in het tweede kwartaal bedroeg 486.365 ton, waarvan 29% op de vaste lijnen.

In vergelijking met het vorige kwartaal is de hoeveelheid vervoerde goederen in totaal met 39.5% gestegen. Vooral de wilde vaart had een grote toename te verwerken (64%) ten gevolge van de vergrote import van erts. In vergelijking met het tweede kwartaal van het vorige jaar bedraagt de toename 12% op het goederenvervoer en 11% op het passagiersvervoer.
De uitvoering van het plan in het tweede kwartaal van 1949 bedroeg 117% voor het goederenvervoer en 131% voor het personenvervoer.
Het aandeel van de Poolse vlag in de bediening van de eigen havens bedroeg in het tweede kwartaal 7.5% in het goederenvervoer en 59% in het passagiersvervoer.
De Poolse handelsvloot heeft zijn aantal geregelde lijnen uitgebreid tot 14, door in het afgelopen kwartaal lijnen te openen op India en Finland.

Operagebouw te Poznan

Wlodzimierz Sokorski:

Wat zijn de plannen van

De geweldige omwenteling in de economie en het staatsbestel, welke de arbeidende massa's naar de voorgrond hadden gebracht, was de rechtstreekse premisse van de diep ingrijpende beweging op het gebied van kunst en cultuur, die wij nu in Polen waarnemen.
Er ontstonden nieuwe universiteiten en technische hogescholen, het aantal studenten is bijna verdubbeld, twee academies van beeldende kunsten zagen hun wedergeboorte, 5 nieuwe hogescholen voor beeldende kunsten, 35 lycea en ongeveer 250 rijks-centra voor beeldende cultuur zijn in het leven geroepen. 7 conservatoria hebben de plaats ingenomen van de vooroorlogse muziekhogescholen. Daarnaast zijn er nog 42 middelbare muziekscholen, 112 lagere muziekscholen en 81 scholen voor muzikale opleiding. In het vroeger ontbrekende toneelonderwijs is voorzien door de oprichting van drie taalscholen voor de dramatische kunst, een hogeschool voor opera, een choreographische school, een filmschool, een lyceum voor toneeltechnici en vijf opleidingsscholen voor leiders van arbeidershuizen.
Bovendien zijn opgericht: 43 schouwburgen, 4 opera's, 6 schouwburgen voor de jeugd, 12 poppentheaters, 7 operettentheaters, 5 philharmonies, 9 symphonieorkesten en 1 militair-model-ensemble voor liederen en dansen.
Een uitgebreide uitgeverij-actie heeft de uitgave van boeken verdrievoudigd, terwijl de uitgave van leerboeken verzevenvoudigd werd.
Bijna uit het niets verrees de staatsonderneming Film Polski met een oorspronkelijk plan van zes lange films per jaar. De eigen productie van 500 smalfilmapparaten maakt het mogelijk, dat de film tot in de meest afgelegen nederzettingen doordringt. Er zijn nieuwe radiostations opgericht; de zenders van Warszawa, Wroclaw en Szczecin overtreffen in aanzienlijke mate alles wat op dit gebied voor de oorlog gepresteerd werd.
De geweldige culturele actie onder de arbeiders wordt door de vakverenigingen ondersteund. Er ontstonden meer dan 10.000 amateur-toneelverenigingen met plm. 125.000 leden. De culturele arbeid der eigenhulp-organisaties der boeren dringt meer en meer in de dorpen door; de cursussen voor de opleiding van leiders van volkshuizen hebben jaarlijks 12.000 toehoorders.
Deze elementaire ontwikkeling vond echter plaats zonder een organisatorisch en ideologisch plan. Het Driejarenplan kon slechts enige onderdelen omvatten (bijv. de bibliotheken, de archieven, gedeeltelijk de filmproductie e.d.) maar was niet in staat een bepaald program uit te voeren. Uiteenlopende stromingen op kunstgebied met een steeds duidelijker aan het licht tredende vooruitstrevende, zelfs marxistische richting, ontwikkelden zich steeds meer (1947 en 1948). Van beslissende betekenis waren de jaren 1948 en 1949. Zowel in politieke als in regeringskringen rijpte de gedachte voor een culturele planvorming en de conceptie van een diep humanistische, in het volk wortelende kunst van internationale broederschap en echt patriotisme. Uitgangspunt van deze culturele revolutie was de toespraak van de president der republiek Boleslaw Beirut te Wroclaw (November 1947). De jaren 1948 en 1949 werden een voorbereidingsperiode voor het Zesjarenplan. Zij waren het tijdperk van een ideologische omwenteling op het gebied van het socialistisch realisme en de socialistische aesthetiek. In die periode vonden de hervormingen van het program der kunstscholen plaats; het analphabetisme werd systematisch geliquideerd. Hierdoor werden de grondslagen van het culturele

Nieuwe schoolgebouwen

tegenwoordig Polen op cultureel gebied

zesjarenplan voorbereid. Het leidend principe bij het plan is de schepping van de sociale en materiële fundamenten voor een socialistische cultuur in Polen. Vóór alles moest de vraag beantwoord worden, wat het wezen der culturele planvorming was. De planning houdt zich noch met het aantal noch met de aard der kunstwerken bezig. Van belang is slechts de nieuwe sociale en materiële basis, die ontstaat als gevolg van het algemene wederopbouwplan. Uitgangspunt zijn het onvoorwaardelijk vereist minimum van alle culturele instellingen en het nieuwe net dat het hele cultuurschoolwezen omspant.
Het probleem van vraag komt evenmin in aanmerking, ofschoon het onder de tegenwoordige verhoudingen van geweldige betekenis is voor allen, die op kunstgebied scheppend werk verrichten. De tentoonstelling der Herwonnen Gebieden te Wroclaw heeft bijv. door haar thematiek bij vele kunstenaars de formalistische lijn van hun schepping doorbroken of dwingt hen tot een confrontatie van het eigen werk met de eisen van het leven. Ook aan de hoge vlucht van het bouwwezen denke men hierbij niet! Dit omvat in zijn plan de beeldhouwkunst en de vlakteschilderkunst, maar laat de conserveringwerken der kunst terzijde. Het gaat om het net van schouwburgen, concertzalen, musea, volkshuizen, zowel in de stad als op het platteland. Verder om het net der kunstscholen, de vaste en reizende bioscopen, der radiocentra, om een rationeel plan voor de uitgeverij van wetenschappelijke werken en schone letteren, om een bewust systeem van subventiën- en stipendiapolitiek en tenslotte om een breed opgezette actie op het gebied van concerten, liederen, ballet en opera alsook om een planmatige organisatie van de toeschouwers en lezers. Een dergelijke planning van de materiële en sociale grondslagen en hun elementen zal als resultaat het nieuwe, socialistische culturele aspect van Polen vormen.
Het culturele zesjarenplan voorziet in een investeringsfonds van 44 milliard zloty en een zakelijk fonds van bijna 30 milliard zloty. Deze geweldige bedragen getuigen van de hoge waarde, welke de nieuwe democratie aan de kunst-cultuur hecht, en van de overwinning welke de gedachte aan een planmatige opbouw der cultuur behaald heeft.
Het plan verwezenlijkt het beginsel: Elke gemeente moet een cultuurhuis hebben, elk district een bioscoop en een radiocentrum alsook een eigen zaal voor toeschouwers. In de hoofdplaats van een provincie moet een eigen beroeps-toneelgezelschap, een concert-, opera- of philharmoniezaal zijn. Het plan verwezenlijkt de idee van een reizend toneel, van een massa-ensemble voor regionale liederen en dansen, van 32 jeugd- en kindertoneelgezelschappen. Dat betekent: één plaats in een zaal per 12 en één boek per 10 inwoners. De consequentie hiervan is deze: 25.000 bibliotheken enz.
Op deze wijze zal het Ministerie voor Kunst en Cultuur in Polen niet alleen de kunstmaecenas worden en het apparaat voor de algemene verspreiding van de Kunst, doch tevens de medeschepper der nieuwe nationale socialistische cultuur. Genoemd ministerie realiseert de levensvoorwaarden van die cultuur en werkt mede aan de nieuwe kunstrichtingen zonder echter de vorming vande scheppende kunstenaar op zich te nemen, omdat de kunstenaar uit zich zelf tot de mens van het nieuwe tijdperk rijpen moet. Dit dus is het werk van de kunstenaar zelf.
In welke vorm worden de wezenlijke grondslagen van deze cultuurplanning voorbereid? Het moeilijkste en tevens meest typische gebied is het toneelwezen. Het gaat hier om het probleem van de nieuwe toe-

LUCJAN RUDNICKI,

een schrijver van het nieuwe Polen

Van de vier grote prijzen voor cultureel werk, die de Poolse regering beschikbaar heeft gesteld, is die voor literatuur toegekend aan Lucjan Rudnicki voor zijn boek „Oud en Nieuw". Deze autobiographie beschrijft de jonge jaren van deze molenaarszoon, die, geboren in 1882, meubelmakersleerling en vervolgens meubelmaker en tenslotte journalist werd.

„Oud en Nieuw" munt uit door een grote mate van levendigheid en waarachtigheid, door menselijkheid en zin voor humor, benevens door een directe en vlotte stijl.

— Rudnicki schept een onmiddellijk contact met de lezer, vertelde een jonge ambtenares mij.

— Je ziet daarin je eigen zweet vloeien, stelde een arbeider vast, die zich het boek had kunnen aanschaffen, dank zij de redelijke prijs.

Ik was verlangend kennis te maken met deze vroegere arbeider, die een groot schrijver is geworden — een bewijs van de kansen, die het democratische Polen biedt aan mensen van creatief talent.

Mijn eerste ontmoeting met hem vond plaats op een receptie, gehouden door de Minister van Cultuur en Kunst ter gelegenheid van het Congres van progressieve Schrijvers te Szczecin. Rudnicki was in druk gesprek met een jonge Bulgaarse dichter. Onder het vlossige witte haar kijkt een gezicht de wereld in, waarin twee lichtblauwe ogen — echte Poolse ogen — een zeer zuivere gevoeligheid verraden. Hij was bezig te spreken over zijn deportatie naar Siberië in 1903 en merkte op: „U moet niet denken, dat al onze Russische begeleiders zo kwaad waren; sommigen waren vriendelijk en gaven ons zelfs thee."

Het vriendelijke gelaat en de conversatie van Rudnicki tintelen dikwijls van vrolijkheid. Maar de strakke lijn van zijn kin is in tegenspraak met zijn beminnelijke houding van „schattig oud heertje". Bij het interview, dat ik met hem had met behulp van een tolk van het literaire tijdschrift „Wedergeboorte", bevestigde de schrijver de indruk van bescheidenheid en eenvoud, die van zijn geschriften uitgaat.

„— In 1912 begon ik te Warszawa te werken in de journalistiek en in de arbeidersliteratuur, vertelt hij. Toen ik in 1917—18 in een Duits kamp zat en met niemand contact had, besloot ik de pen op te vatten."

Deze zoon van arme ouders, die het leven kende door eigen ervaring stelde zich ten doel een andere toon aan te slaan dan Zeromski doet in zijn historisch epos „As", of Reymont in zijn „Boeren", hij wilde door het pittoreske uiterlijk van het landleven heen zien.

— Ik wilde het volk uitbeelden, zoals het werkt en strijdt voor een betere toekomst. Brzozowski had reeds „De Vlammen" geschreven; ik noemde mijn roman, die in 1918 verscheen, „Wedergeboorte".

Later schreef Rudnicki een bundel novellen, „De Volksrepubliek", die een groot succes had en vertaald werd in het Russisch en in het Duits.

De eerste bladzijde van „Oud en Nieuw" dateert uit 1928, maar de auteur werd dermate door het politieke en sociale leven in beslag genomen, dat hem de tijd ontbrak om er aan voort te gaan.

— „Dat ik nu de pen weer heb opgevat, vervolgde Rudnicki, „komt doordat mijn doofheid het me moeilijk maakt om aan het sociale leven deel te nemen. Ik ben tot de literatuur teruggekeerd bij gebrek aan beter."

Onder de gebrekkigen is de dove meer te beklagen dan de blinde, zei Paul Eluard me eens, want hij heeft het contact met zijn medemensen verloren. Rudnicki heeft dit noodlot weten te overwinnen en zijn verbindingen met de mensen in stand gehouden.

— „In „Oud en Nieuw", deelt de Poolse schrijver mede, „heb ik typerende feiten met een algemeen karakter uitgekozen en de strict persoonlijke dingen terzijde gelaten. Zo ben ik bij voorbeeld zelf meegevoerd door de industriële beweging, die de boeren naar de stad lokte, in casu naar Lódż. In mijn beschrijving heb ik al die bijzonderheden op de voorgrond gesteld, waardoor ik een vertegenwoordiger van deze groep ben. Elders heb ik verhaald hoe ik temidden van de zwaarste onderdrukking van de ar-

---

schouwer, van het nieuwe repertoire en om de verhouding tot het verleden. Enige statistische gegevens bevestigden het gewicht van deze vraag. Op 't ogenblik bestaan in Polen 69 beroeps-toneelgezelschappen, waaronder 41 staatsinstellingen; dit laatste getal zal in de loop van dit jaar opgevoerd worden tot 72. Het speelplan omvat 19.100 voorstellingen per jaar met 4.500.000 toeschouwers. In het afgelopen jaar behoorden de toeschouwers voor 35 % tot de intellectuelen, 15 % tot de arbeidersklasse en bijna 50 % tot de kleine burgerij. Het uiterst geringe percentage van boeren roept om een verandering van de sociale samenstelling van het publiek. De vakverenigingen wisten reeds klaar te spelen dat 65 % en in Opper-Silezië zelfs 95 % der toeschouwers arbeiders waren. Het zesjarenplan zal beginnen met 78 % arbeiders.

Deze verandering van de samenstelling van het publiek maakte een verandering van het repertoire noodzakelijk. In de periode van September 1948 tot Nieuwjaar 1949 waren van de 69 premières 9 eerste opvoeringen van stukken van Sowjet-auteurs. De Russische klassieken hadden 12, de vooruitstrevende Amerikaanse schrijvers 3, de Franse 5, de Tchechische 2, de Spaanse 2, de Poolse 2, de Engelse 2 premières. De overige premières waren werken van klassieken, de meeste van Shakespeare, Molière, Lope de Vega. Van de Poolse auteurs zag men Fredro, Zapolska, Slowacki, Perzynski. De klucht is geheel verdwenen. Voor de naaste toekomst zijn in voorbereiding: Fadejew „De jonge garde", Gorki „Op die grond", Ostrowski „Zondaars zonder schuld", Romaszew „De grote kracht", A. Tolstoj „De zusters", Stein „De ereorde, Korniejczuk „Platon Krejezet" en bovendien werk van Safronow, Jakobson en Swjetlow. In de laatste drie jaar werden aan het ministerie van cultuur voorgelegd 600 toneelstukken, waarvan 201 van beroepsschrijvers. Hiervan werden 61 opgevoerd.

Het zelfde zien wij bij de cultuurpolitiek van de Film Polski, die het aantal Amerikaanse films tot een minimum teruggebracht heeft ten gunste van de Sowjetische en Tchechische films. Ondanks het grote succes van de films „De laatste etappe" en „De grensstraat" heeft de Film Polski nog met grote moeilijkheden te kampen.

Aanzienlijk beter is de toestand op het gebied van proza en poëzie. De dichters (Broniewski, Kubiak, Wygodzki, Lewin, Galczynski, Dobrowolski, Jastrun,

beiders een kameraad hielp bij een aanslag op een tsaristische politieagent.

— Het onderwerp van het boek en de stemming ervan gaan veel verder dan de verhaalde gebeurtenissen, die eindigen bij 1903 ...

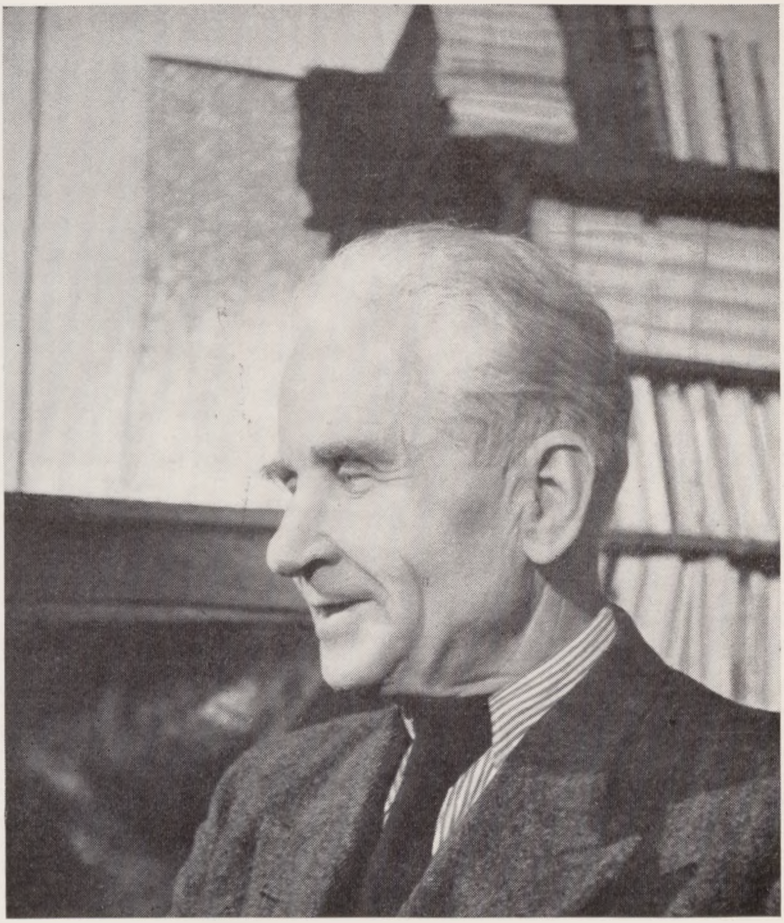
— Veertig jaar geleden voorzagen mijn kameraden en ik het tegenwoordige tijdperk en wij werkten aan zijn opbouw. Ik heb me ten doel gesteld de mens te tonen, die bezig is de uitgangspunten voor het socialisme te scheppen. Het huidig enthousiasme van het Poolse volk en van zijn leiders vormt de voortzetting van die periode.

— Het optimisme, dat uit „Oud en Nieuw" straalt, spruit voort uit de bewuste confrontatie van de eigen omgeving met die van de toekomst.

— Ja, ik voelde dat de arbeidersklasse de kracht had om de wereld te veranderen. Daarom schrijdt mijn boek voort van een zeker pessimisme, dat voortvloeit uit het beklagenswaardig lot van het Poolse volk in het begin van deze eeuw, tot het optimisme van de bouwers van een schone toekomst.

— Ondanks zijn algemeen karakter is „Oud en Nieuw" tot in de wortel Pools. Inderdaad, zelfs het realisme is gebaseerd op een zekere romantiek. De sociale strijd is in Polen altijd verbonden geweest aan de nationale strijd. Om nu een oude legende op te vatten aangaande de bevrijding van het land — de ridders, die sedert de vijftiende eeuw slapen in de holen van de Heilige Kruisberg, hebben hun taak zien voltooien door de Poolse arbeider.

Anne Vincent.

Lucjan Rudnicki

een bekend Pools schrijver, wiens bekroond werk „Oud en Nieuw" in Nederland vertaald en uitgegeven zal worden

Wazyk) bezingen de arbeid, de moeite en de heldenmoed van de nieuwe mens; het werk van de jonge Kubiak zal in de geschiedenis van de Poolse kunst als een voorbeeld van het socialistisch realisme vermeld staan.

Ook de Poolse componisten hebben een bres geslagen in het formalistische front. Dat blijkt uit de „Cantate op de Lof van de Arbeid" van Wojtowicz, uit de werken van Maklaiewicz, Panufnik en Lutoslawski en ook uit de volksliederen van Szeligowski, Wiechowicz e.a.

Op deze wijze moet het zesjarenplan der kunstcultuur een grondslag scheppen, welke de grote vraag van het nieuwe publiek, als gevolg van de zegepraal van de socialistische gedachte, bevredigen kan. Vóór alles moest bij de nieuwe planning aan de materiële grondslagen voor het kunst-kader gedacht worden. In 1955 zal Polen hebben: 2 kunstacademies, 9 hogescholen voor beeldende kunsten, 45 lycea, 200 centra voor beeldende kunst, 1 muziekacademie, 9 hogescholen voor muziek, 72 middelbare muziekscholen, 225 lagere muziekscholen en 101 scholen voor muzikale vorming, 1 toneelacademie, 4 hogescholen voor de dramatische kunst, 1 film-hogeschool, 9 scholen voor kunstinstructeurs, 4 scholen voor het poppentoneel, 5 balletscholen, 3 operascholen enz. Als centrum wordt een kunstinstituut opgericht, de latere „Poolse Academie der Kunsten". Het kader van dat instituut zullen de geleerden en critici vormen, die op de bodem van de Marx-Lenin-aesthetiek staan.

Tegelijkertijd wordt de „Kunstraad" van het ministerie van cultuur en kunst ingesteld als adviseur in alle vraagstukken van de cultuurplanning. De „Kunstraad" zal ook de plannen der kunstobjecten in de hoofdstad, in de provinciesteden en op het platteland moeten onderzoeken.

Een bijzonder probleem vormt het gebied der amateurskunst en de cultuurarbeid van vakverenigingen en boerenorganisaties. Hier zal het ministerie niet onmiddellijk ingrijpen. De „Hoofdcommissie voor Cultuuraangelegenheden", die onder oppertoezicht van de minister-president staat, zorgt er voor, dat er overeenstemming bestaat tussen het werk der vakverenigingen en boerenorganisaties op dit gebied en de politiek der regering. Zo bijv. ontstaan er onder staatscontrôle massale-toneelensembles op het platteland.

DE GESTOLEN SCHAT, of: De liefde tot de schone letteren

door LUCJAN RUDNICKI

Lucjan Rudnicki heeft voor zijn autobiographische roman „Oud en Nieuw" de Grote Literatuurprijs van de Poolse regering voor 1948 gekregen.
In 1917 schreef hij in een Duits gevangenkamp een roman „Wedergeboorte", die in 1918 verscheen, doch onopgemerkt bleef. De ononderbroken strijd voor de sociale vooruitgang tussen de twee oorlogen liet hem niet de tijd om zijn bekroonde roman te voltooien, waarvan de eerste bladzijden uit 1928 dateren. De fragmenten, die wij er hier van publiceren, zullen onze lezers, die weten, dat de cultuur in het nieuwe Polen thans gemakkelijk bereikbaar is voor de grote massa van arbeiders en boeren, in staat stellen na te gaan welk een weg door dit land is afgelegd.

Tegen de middag kwamen de ambtenaren uit Piotrkow, zonder acht te slaan op de cholera. Ze wierpen zich op de resten, zoals gieren op een slagveld. Bijzonder „besmette" dingen — en daaronder waren kostbaarheden als een mahoniehouten commode, een nachtkastje, matrassen, kleden, servetten, linnengoed — moesten verbrand worden. Ik was juist bezig de ganzen te hoeden op de heuvels in de omgving en keek met grote belangstelling toe, hoe al die kostbare zaken beneden in het dal bij elkaar gelegd werden. Ik was bitter gestemd over een dergelijke verkwisting en verwonderde me, dat ze hun brandstapel niet een eindje verder aanlegden, waar stro was neergelegd, zodat alles beter zou branden. Plotseling concentreerde ik al mijn aandacht op een ongehoord en onbegrijpelijk feit. De verplegers begonnen boeken en kranten met plaatjes in het stro te werpen. Ik had nergens anders meer oog voor. Alle vermaningen van mijn moeder waren vergeten, evenals de ganzen, al had ik ook om hunnentwille nog kort geleden een pak slaag gehad. Zouden ze nu werkelijk die mooie kranten gaan verbranden? Aan de andere kant van de hoop sprongen rook en vlammen tevoorschijn. Een paar jongens van mijn leeftijd klapten in hun handen van vreugde maar ik kon mijn ontroering niet bedwingen. De tranen stonden me in de ogen; in mijn verontwaardiging was ik bereid om met mijn blote handen de brandstapel uiteen te gooien. De gelegenheid kwam onmiddellijk. De verplegers hadden het stro in brand gestoken en waren weggegaan in de overtuiging, dat het papier vanzelf wel mee zou branden. Maar terwijl het stro brandde, gleed het vuur over het papier heen, alleen losse bladen vatten vlam. Met een vlugge beweging greep ik een paar folianten van de hoop, doofde daarmee het brandende stro uit en pakte met beide handen zoveel paperassen, als ik in een keer grijpen kon. Op dat ogenblik keek een van de verplegers om en snelde met een kreet op me af. Met mijn aan de kanten nog smeulende schat in de armen geklemd holde ik het veld in. Mijn achtervolger struikelde en viel in zijn volle lengte in de boekweit; hij vloekte, zijn lust om me na te zetten was meteen bekoeld.
De duisternis begon reeds te vallen, toen ik, zo blij als ik nog nooit geweest was, mijn schatten met wilgetenen stevig bij elkaar bond en me bukte onder de zware last. Maar helaas gaat iedere vreugde vergezeld van tenminste één schim van droefheid. Er stond me een zware slag te wachten: mijn in de steek gelaten ganzen liepen op verboden terrein. Daar had men jacht op ze gemaakt en een van de mooiste vogels had een poot gebroken. Moeder was van streek geraakt door zoveel bruutheid van de buren, ze was tot tranen bewogen door het verlies en door mijn „ongehoorzaamheid". Door vurige moederliefde gedreven haalde ze een drieriemige knoet voor de dag en was klaar voor de „actie". De vreugde van mijn kreet: „Moeder, kijk eens wat ik hier heb!" werd overstemd door de schrikbarend duidelijke vraag: „Wat heb jij met de ganzen gedaan?" Voordat ik nog een kik had kunnen geven, had moeder mijn schat beetgepakt. „Ik zal jou met je speelgoed" schreeuwde ze en strooide mijn kostbare bezittingen in het vuil van het kot, dat de varkens deelden met de kippen en de ganzen. Onmiddellijk kwam al het gedierte in beweging. De kippen fladderden verschrikt van hun stok en de varkens wierpen zich op de papieren, alsof het etenswaar was. Ik krijste het uit. Op dat ogenblik slingerden de drie riemen van de knoet zich om mijn hals. Ik rukte als een dier in de strik. De stok schoot moeder uit de hand en kwam bij mij terecht. Ik begon de dieren te slaan, die mijn plaatjes vertrapten. Toen ik aldus vrij baan gemaakt had, smeet ik de roede van de Heilige Geest door een gat in het dak op de vliering en begon met mijn handen mijn schatten weer op te graven uit stro en drek. Ik was als versteend. Ik hoorde, dat Moeder iets riep, maar ik begreep de zin van haar woorden niet. Moeder ranselde er op los met het eerste, dat haar in de hand kwam, maar mijn woede neutraliseerde de slagen, ik voelde geen pijn. Met beide handen hield ik me vast aan de kippenstok en het was onmogelijk om me uit het beestenkot te trekken. Bij de worsteling liep ik een bloedneus op. Daarvan schrok moeder zo, dat ze een flauwte nabij was. „Crepeer voor mijn part als een hond", schreeuwde ze en verliet huilend het varkenshok. Onmiddellijk was mijn woede bekoeld. Binnen de seconde hield ik mijn hele met drek en bloed besmeurde boekenschat weer in mijn armen geknełd. Dat moest verstopt worden, maar waar? . . . In de stal onder de voederbak, daar is het droog en de koe kan het er niet vertrappen.

Tekeningen overgenomen uit ons Frans zusterblad

Wat ik hier vertel, is de geschiedenis van mijn eerste worstelingen om persoonlijke vrijheid, de geschiedenis van een strijd, die onbewust gevoerd is. Ik moest voortdurend vechten tegen degenen, die mij lief waren: tegen mijn moeder, mijn vader, mijn grootmoeder, de tantes, de koe, de varkens en de ganzen. Ik streed om het recht van vergadering met de mussen achter de schuur, om de vrijheid van het woord, om mijn persoonlijke vrijheid en waardigheid, die voortdurend met de voeten getreden werden op even brute wijze, als de feudale heren de boeren behandelden. En evenzeer moest ik vechten om het recht op cultuur, op boeken met plaatjes, op speelgoed.
En toch was na dat geduchte gevecht in het varkenshok mijn moeder heel lief voor me. Ze bekeek herhaaldelijk mijn neus, ze verzorgde mijn bulten en blauwe plekken. Dat roerde me tot tranen en ik vergold het haar door een voorbeeldige gehoorzaamheid.
Grootmoeder had gewoonlijk heel wat aan te merken op de opvoedingsmethode van mijn moeder. Slechts op het punt van godsdienst waren ze het eens. Onder alle omstandigheden moet je 's ochtends en 's avonds geknield een gebed doen. Op Zon- en feestdagen ga je naar de mis en naar de predicatie en voor Pasen moet je eindeloze vrome liederen zingen.
Ze deden allebei om strijd hun best om me alle denkbare deugden bij te brengen; gehoorzaamheid, nederigheid, bescheidenheid en onderwerping aan beproevingen en narigheden van allerlei aard. „Alles zal hierboven met rente worden vergoed. Niets gaat verloren."
Ik zou moeilijk kunnen zeggen, met welk van beide vrouwen ik meer gelijkenis vertoonde. Van beiden heb ik heel wat karaktertrekken geërfd, maar er is in mij nog een derde element. Dat is de invloed van mijn vader, die ik sdechts weinig kende, doordat zijn werk als molenaar hem maar zelden de gelegenheid liet om thuis te komen. Daar komt nog bij, dat de gedachte aan hem voor mij onafscheidelijk verbonden was aan het beeld van een stevige leren riem, of liever, aan de angst, die de riem inboezemde en die door mijn moeder zorgvuldig werd onderhouden.
Vader was een zorgeloos mens. Niet in die mate, dat hij uren zou zitten te kletsen of te kijken hoe de eksters van de ene boom naar de andere vlogen, maar er was in zijn hoofd toch ergens een schroefje los.
Sulejow had veel gemeentegronden en nog meer bossen. Iedere verstandige familievader trachtte al ploegende zo ver mogelijk in het bos of op de gemeentegronden door te dringen. Daarna zwoer hij, dat de dennen op zijn terrein waren gaan groeien of wel dat wijlen zijn vader dat land nog bewerkt had voordat hij het braak had laten liggen, en hij vroeg met verwondering, hoe de mensen dat hadden kunnen vergeten.
Mijn vader zag met onverschilligheid op dat soort eigendom neer. Degenen, die trachtten zich op deze wijze te verrijken, behandelde hij uit de hoogte, met de neerbuigendheid van een rijke landeigenaar. Hij legde ten opzichte van dat soort dingen een soort zonderlinge bekrompenheid van geest aan de dag. Wat kun je er aan doen? Onder duizend verstandige mensen is er onvermijdelijk één dwaas. Dat komt zelfs in de beste families voor.
Mijn moeder was verstandiger. Ze gaf zich wel rekenschap van dit gebrek van mijn vader, maar toonde zich toegevend jegens hem. „Zo is hij geboren en zo zal hij sterven." Later, veel later, heb ik dikwijls opgemerkt, dat het makkelijker is met zondaren te leven. Brave mensen zijn onuitstaanbaar. Men vindt zelden onverdraagzaamheid bij een schurk of verdraagzaamheid bij een deugdzaam mens.
Ik weet niet, hoe het in dat opzicht met mijn vader was gesteld. Hij is jong gestorven en ik heb nauwelijks de tijd gehad om hem te leren kennen. Hij zong met veel gevoel lofzangen op de Maagd Maria, hij speelde „kujawiaki" [1]) op de viool en bracht als een rabbijn zijn tijd door met „in de talmud studeren", zoals dat bij ons genoemd werd. Juist dat vele lezen deed twijfel opkomen aan het gezond verstand van mijn vader, die toch echtgenoot was van een burgervrouw van Sulejow, eigenaar van drie hectaren grond en een half huis. Want waar moet dat naar toe, lieve mens, als een vader van zes kinderen tot aan middernacht rare verhalen zit te lezen! Die „rare verhalen" waren de werken van Kraszewski en Sienkiewicz, die hij in Piotrkow voor een koopje op de

[1]) kujawiak: Poolse dam.

kop had getikt, en die hij las bij buurman Grzelerak bij het schijnsel van een walmend olielampje. Voor de kachel zaten enige stedelingen dicht tegen elkaar aan gedrukt. Vader, in het midden, las hun zulke dingen voor, dat een mens zich zou schamen om er naar te luisteren.
Dat gebeurde in de tijd, toen mijn vader werkeloos was, maar, nietwaar, als iemand geen werk heeft, dan kan hij toch beter nadenken hoe hij werk kan vinden, dan dat hij zijn tijd zoek brengt met malle dingen te lezen. Als het nu nog Het Leven van onze Heer Jezus Christus was geweest! Dat is heel iets anders. Ik begon dezelfde neigingen aan de dag te leggen. Toen ik tien jaar oud was vond moeder me in de schuur, waar ik tranen vergoot over Genoveva. Ze durfde me niet te beknorren, vanwege de heiligheid van het onderwerp. Maar toen ze me enige tijd later in dezelfde toestand vond bij „De Negerhut van Oom Tom”, riep ze: „Wil je wel eens aan de aardappelen gaan, leeghoofd dat je bent!”

In die dagen van grote vrees bad ik, telkens wanneer de klokken een nieuw slachtoffer van de cholera verkondigden, tot de Heilige Maagd om mijn rampzalig hoofd te beschermen tegen de vaderlijke toorn.
De dagen voor zijn thuiskomst spookte me slechts één enkele gedachte door het hoofd: zal ze hem zeggen, wat ik gedaan heb, of niet? Twee dagen bleef ik thuis, als een hond aan de ketting bereid tot alle diensten. Ik had een schat in de stal liggen en ik kon er zelfs niet naar gaan kijken, om de toestand niet te verergeren. Dat begon me op de duur nog meer te drukken, dan de cholera het mijn stadgenoten deed. Terwijl ik de kleine Michael wiegde, stonden de tranen in mijn ogen van verdriet.
„Wat is er, mijn jongen?”
Ik schaamde me. Mijn nadrigheid had me zo in beslag genomen, dat ik niet eens gemerkt had, dat er op me gelet werd.
„Waar heb je je kranten dan gelaten? Wees maar niet bang, ik zal ze niet weggooien . . . Als ik het je toch zeg, je kent me immers . . .”
Ik luisterde met wantrouwen. Opoe mengde zich ook in het gesprek, om me van haar kant te verzekeren, dat de drukwerken hier geen enkel gevaar liepen, terwijl op zolder de muizen ze konden opeten. Dat was een overtuigend argument, maar toch bracht ik slechts een klein deel van mijn rijkdommen in huis. Mijn schatten bleken nog groter te zijn, dan ik dacht. Tussen de nummers van het Geïllustreerd Weekblad, met plaatjes van de natuur of van stadswijken van Warszawa (het voorwerp van mijn dromen), vond ik bladen van een ander tijdschrift, dat geïllustreerd was met afbeeldingen van het tropische oerwoud en zijn wilde bewoners.
„Opoe, kijk eens, wilden-”
Opoe zat juist met haar bril op de punt van haar neus te tobben met een draad, die niet in het oog van de naald wilde.
„Kom eens hier, steek die draad eens in de naald. Je wilden lopen niet weg.”
„Opoe, missionarissen!”
Daar kon ze niet tegenop. Ze legde haar werk weg, zette haar bril recht en boog het hoofd naast het mijne over het blad.
De plaats stelde kannibalen voor die om het vuur stonden, waarin een missionaris verbrand moest worden. Deze laatste stond aan een boom gebonden en wachtte in vrome gelatenheid zijn martelaarschap af. Rondom was nog een tropisch woud te zien en een rivier vol krokodillen. Dat was een illustratie bij mijn dromen van verre, overzeese landen, zoals die bij me opgekomen waren bij het lezen van de expeditie van Magelhaen.
Op verzoek van mijn moeder las ik nogeens de schokkende beschrijving voor. Iedereen was er door ontroerd. Moeder wees me een goede bergplaats. In het hoekje, achter de aarden potten, waar de kat zich lag te warmen, was een volkomen veilige plek.
Mijn taak als kindermeisje en keukenhulpje liet me niet veel tijd tot lezen. Trouwens, toen ik eenmaal aan mijn grootste leeshonger voldaan had, behaalde de aantrekkingskracht van het spel weer de overhand op mijn hartstocht voor de schone letteren.
Twee weken na deze dramatische gebeurtenissen kwam mijn vader thuis, op Zondag, zoals gewoonlijk. Ik had zijn zware laarzen onberispelijk blinkend gepoetst. Hij was in zijn beste humeur.
Hij werd een beetje kwaad, toen hij onze kleren zag. „Wat moet dat voorstellen? Steken jullie soms je voeten in je zakken? En laat je knieën eens kijken — moeten jullie in zakken rondlopen?”
Maar moeder maakte vlug een eind aan de discussie: „Kom, Wojciech, doe je tegoed aan de worst!”
Inderdaad, van de grote kachel kwam een geur van spek en worst, die je het water om de tanden deed lopen. Sedert Pasen hadden we zo'n feestmaal niet gehad. Soep van worstenat, vers gebakken brood en gestoofde worst. Vader en moeder konden ieder recht doen gelden op drie of vier plakjes van deze tractatie, terwijl ieder kind een schijfje kreeg. We wachtten allemaal met een stuk brood in de hand tot deze aromatische gave des hemels er op werd gelegd. In de kamer heerste een bijna vrome stilte.
Mijn vader voelde zich gelukkig bij zijn vrouw en zijn gezonde kinderen. Zelfs zijn schoonmoeder hinderde hem niet. Zijn vervaarlijke snor kon ternauwernood de uitdrukking van tevredenheid, die over zijn gezicht lag, verbergen. Op dergelijke ogenblikken kon je desnoods op zijn hoofd klimmen. Er heerste gelijkheid. We konden ons in de gesprekken van de volwassenen mengen, zonder tot de orde te worden geroepen. Ik vertelde vader dus, dat de meubelen van de pastoor verbrand moesten worden en hoe ze verdwenen waren. Vader verwonderde zich, dat ik niet gemerkt had, waarheen ze waren gegaan. Moeder kaatste terug:
„Dat kind slacht jou wat. Zodra hij een boek ziet, vergeet hij de rest van de wereld.”
Daarop volgde het verhaal van de afdwalingen mijns weegs. Maar mijn misslag werd voorgesteld als iets van geen belang. Vader glimlachte met sympathie. Vervolgens bewonderde de hele familie mijn ietwat vuile en gezengde schatten. Die plaat met de missionarissen beviel vader niet zo bijzonder. De bewondering van de anderen voor de missie deelde hij niet.
„Laat ieder de Heer loven op zijn eigen wijze. Ze gaan de wilden bekeren, terwijl hier bij ons zoveel christenen nog niet eens christelijk weten te leven.”
„Hoor hem weer eens doorslaan. Doe je maar alsof, of begrijp je werkelijk niet, dat die wilden niet gedoopt zijn?”
„Kom, kom,” stotterde mijn vader onder het dreigend oog van de beide vrouwen. „De goede God heeft de hele wereld al lang zelf gedoopt. We zijn immers allemaal zijn kinderen . . .”
Een stortvloed van klappen daalde op de ketter neer. Ze kwamen te harder aan, omdat hij zedenbederf had durven zaaien in aanwezigheid van de kinderen. Alleen doordat het tijd was om naar de mis te gaan kwam het niet tot een hevige ruzie.
Ook ik ging mee, maar met een nevel van verwarring in mijn hoofd. Die nevel is, evenals zovele andere, spoedig verdwenen, maar liet een spoor achter in mijn herinnering. Enige jaren later, op een keerpunt in mijn leven, werd hij de oorzaak van een innerlijke strijd.

Werkzaamheden bij de restauratie van de enorme schilderij van Matejko „De slag bij Grunwald"

Pools restaurateur in Nederland

Prof. Bohdan Marconi uit Warszawa is te Amsterdam aangekomen als liquidator van de tentoonstelling van Poolse volkskunst. Prof. Marconi doceert aan de Academie van Schone Kunsten te Warszawa het conserveren van oude schilderijen en vervult tevens de functie van Hoofddirecteur van de Staatslaboratoria van de Directie der Musea en de Instituten ter Bescherming van oude Kunstwerken. Hij stamt uit het bekende Italiaanse geslacht van architecten en uitvinders. Zijn vader en grootvader waren de voornaamste bouwmeesters van Warszawa in de 19e eeuw en vele van de aanzienlijkste gebouwen van de moderne stad danken hun het aanzijn. Na voltooiing van de schilderstudie aan de Academie van Schone Kunsten te Warszawa wijdde Prof. Marconi zich aan het conserveringswerk van schilderijen in het Muzenum Narodowe in dezelfde stad. Zijn kennis vulde hij aan door talrijke reizen naar de best geleide laboratoria op zijn gebied in Londen, New York, Brussel — ook dat van het Rijksmuseum te Amsterdam is hem welbekend. Hij was de eerste conservator in Polen, die moderne wetenschappelijke methoden toepaste en bij het onderzoek van schilderijen zowel Roentgen- als infrarode stralen gebruikte. Zijn ervaringen op dit gebied publiceerde hij in talrijke artikelen in het „Gedenkschrift van het Muzeum Narodowe" te Warszawa, alsmede in het tijdschrift „Bescherming van Oude Kunstwerken". Tot zijn belangrijkste werk van voor de oorlog behoort de voortreffelijk uitgevoerde restauratie van een Gothische Madonna uit Cerekwa.

Na de opstand van Warszwa in 1944 werd Prof. Marconi door de Duitsers naar het concentratiekamp Buchenwald gevoerd, vanwaar hij heelhuids is teruggekeerd, om zich daarna weer te wijden aan intensieve arbeid op zijn speciaal terrein. Na de verwoestingen van de oorlog was zijn werk wel zeer noodzakelijk. Uit de enorme hoeveelheid werk, dat onder zijn leiding verzet is, moet in de eerste plaats genoemd worden de restauratie van een groep door de oorlog zwaar beschadigde Gothische schilderijen uit de St. Janskerk te Torun, evenals de onlangs voltooide restauratie van het enorme doek van Matejko „De slag bij Grünwald". Om deze schilderij te vrijwaren voor vernietiging door de Duitsers, die het speciaal daar op voorzien hadden, lag zij gedurende vijf jaar in de grond begraven. Door inwerking van vocht was de houten rol, waaromheen de schilderij gewonden was, geheel vermolmd en het linnen van het doek bleek dermate vergaan te zijn, dat vervanging noodzakelijk was. Prof. Marconi volbracht dit meesterstuk van restauratiekunst en thans is de verdoekte en opnieuw opgespannen schilderij weer door het publiek te bezichtigen. Opgemerkt moet worden, dat bij de behandeling geen enkele retouche is aangebracht op de oppervlakte van de schilderij.

Tevens voerde Prof. Marconi een serie restauraties uit aan wandschilderingen, die van onder later aangebrachte witkalk tevoorschijn gekomen zijn. In de 1e plaats moet hierbij gedacht worden aan de Moeder Godskapel te Czenstochowa en aan de fraaie schildering in het koor der St. Janskerk te Torun.

Vacantieoord in Krynica (Zuid-Polen)

HET VACANTIEFONDS IN POLEN

★ Het stelt de Poolse arbeiders in staat van hun vacantie te profiteren! ★

Het principe van betaalde vacanties is in Polen ingevoerd door de wet van 16 Mei 1922. Deze wet kende aan alle arbeiders, die een jaar lang in een onderneming werkzaam waren, het recht toe op een jaarlijkse vacantie van een week. Wie drie jaar lang in het zelfde bedrijf werkzaam was, had recht op twee weken. Bij deze zelfde wet werd aan de ambtenaren, die hoger in de gunst stonden, na een jaar werk een maand betaalde vacantie toegekend.
Wanneer men de tijd van haar verschijnen in overweging neemt, had deze wet, hoewel tamelijk bevredigend naar de letter, in feite geen enkele waarde. Er waren maar heel weinig arbeiders, voor wie een vacantiereisje tot de materiële mogelijkheden behoorde. Eerst na de bevrijding is de regering een werkelijke politiek van betaalde vacanties gaan voeren. Juister gezegd komt de vakverenigingen de verdienste toe de aandacht van de overheid te hebben gevestigd op de noodzakelijkheid van een dergelijke politiek, en dat reeds op hun eerste congres, nog tijdens de oorlog, in 1944.

Het Vacantiefonds voor Arbeiders.
Eerst op 4 Februari 1949 nam het Poolse Parlement de wet aan betreffende het „Vacantiefonds voor Arbeiders". Maar dit fonds, dat ontstaan is door een eenvoudig besluit van de Ministerraad, functioneert feitelijk reeds sedert de zomer van 1945. Dit besluit vertrouwde aan de K.C.Z.Z. het beheer van het aldus gestichte fonds toe. Hierdoor werd duidelijk tot uiting gebracht, dat de actie voor organisatie van de vacantiebesteding en de propaganda hiervoor noch van de werkgever, noch van de Staat uitgaat. De Staat beperkt zich tot het verlenen van financiële hulp en houdt natuurlijk ook toezicht op het gebruik hiervan. De wet van 4 Februari 1949 geeft a posteriori een juridische vorm aan deze activiteit van reeds meer dan drie jaar en bekrachtigt de behaalde resultaten. Zij geeft het Vacantiefonds voor Arbeiders het karakter van een staatsrechtelijke instelling, die van staatswege gesubsidieerd wordt en exclusive rechten heeft op het gebied van organisatie van vacanties voor arbeiders.

De practische verwezenlijking.
Sedert zijn stichting heeft het fonds villa's en kastelen in beheer genomen, die geschikt waren om gebruikt te worden als vacantiecentra. Deze waren afkomstig van verbeurd verklaarde bezittingen van landverraders en collaborateurs of hadden aan Duitsers toebehoord. Enige landgoederen, die staatseigendom waren geworden in gevolge van de landbouwhervorming zijn eveneens voor dit doel beschikbaar gesteld. De vakverenigingen kopen trouwens nog steeds nieuwe eigendommen aan.

Aantal vacantiehuizen:

1945	1946	1947	1948
54	451	636	668

Aantal beschikbare plaatsen:

1945	1946	1947	1948
6.560	18.439	27.380	31.167

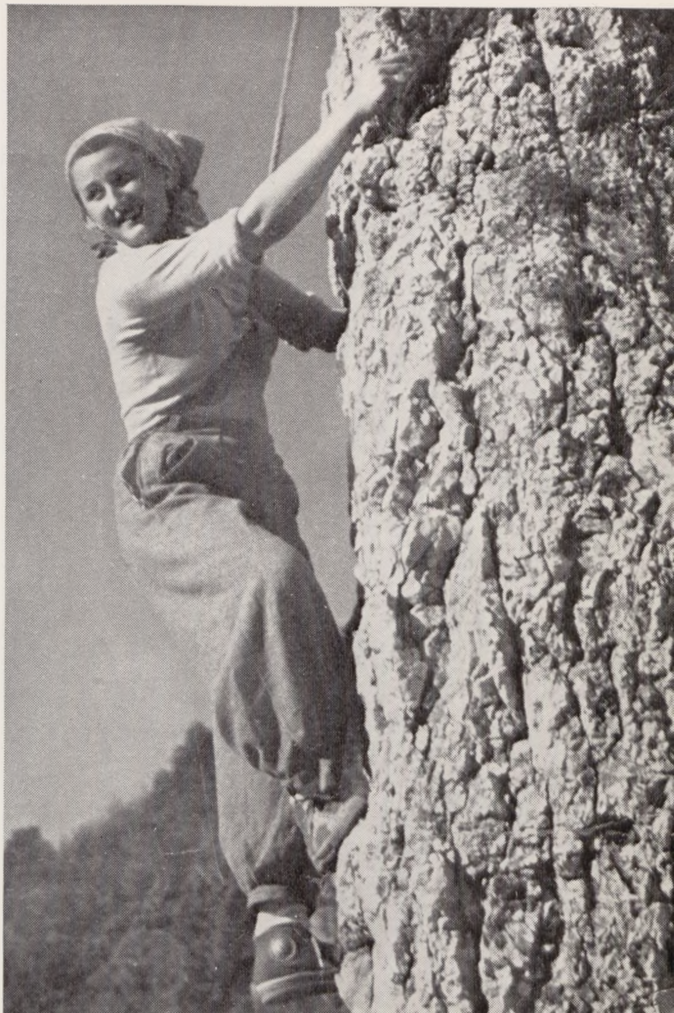
Voor het verblijf gelden eenheidsprijzen: in ieder vacantiehuis van het Vacantiefonds voor Arbeiders betaalt de arbeider dezelfde prijs, die inderdaad uiterst laag is. De 350 zloty kostprijs van het pensioen worden op de volgende wijze gedekt:
a) Arbeiders (of ambtenaren) wier inkomen minder bedraagt dan 15.000 zloty per maand, betalen zelf 54 zl. De werkgever is verplicht 100 zl. te betalen en het Vacantiefonds voor Arbeiders betaalt de overige 196 zl.

b) Wanneer het inkomen van rechthebbende meer dan 15.000 zl. per maand bedraagt, betaalt hij 100 zl. Het fonds stort dan 150 zl., de bijdrage van de werkgever blijft dezelfde (100 zl.).
Uit de aard der zaak stijgt het aantal rechthebbenden tegelijk met het bovenvermelde aantal vacantiehuizen.

1946	1947	1948
227.000	251.000	400.000

Van deze laatste groep gingen 350.000 naar de bergen, 30.000 naar het platteland, 20.000 naar zee.
In principe zijn de vacantiehuizen 10 maanden per jaar geopend, ze zijn gesloten in November en Maart. De duur van het verblijf is op 14 dagen gesteld.
De voeding is er uitstekend en vertegenwoordigt 3.500 calorieën per dag.
De voordelen, die op deze wijze geboden worden aan de leden van vakverenigingen, die hun vacantie willen doorbrengen in de vacantiehuizen van het fonds springen duidelijk in het oog, wanneer men hun onkosten vergelijkt met de prijzen van particuliere pensions en hotels, die gemiddeld 1.000 zloty per dag bedragen.
Bovendien is de reis voor gasten van vacantiehuizen heen en terug gratis. Ter oriëntatie diene, dat een retourbiljet per spoor over een afstand van 350 km 2.100 zl. kost.
Vermeldenswaard is, dat er ook pogingen in het werk worden gesteld om handarbeiders begrip voor vacantiebesteding bij te brengen. Ambtenaren worden uit hoofde van hun intellectuele functies beter in staat geacht om hun eigen heil te zoeken. Daarom houdt ieder rusthuis zich aan een bepaald percentage: 70 % van de plaatsen zijn gereserveerd voor degenen die lichamelijke arbeid verrichten, 30 % staat open voor ambtenaren.
De oorlog en de bezetting zijn nog niet zo lang voorbij, dat er geen sporen meer van zouden zijn overgebleven in de gezondheidstoestand van de bevolking. Daarom kan iemand langer dan twee weken in een vacantiehuis blijven, wanneer dit naar het oordeel van een arts voor zijn gezondheid noodzakelijk is.
Tevens is in 1948 een grote prophylactische actie ingezet, die ten doel heeft, de arbeider, die door een of andere ziekte bedreigd wordt, naar de badplaats of het gezondheidsoord te sturen, dat het meest voor zijn geval geschikt is. Zo hebben van Juni tot December 1948 18.000 personen een „prophylactische kuur" ondergaan. Deze wijze van vacantiebesteding zal in 1949 een grotere omvang aannemen.
Deze beschrijving van de vacantiehuizen zou niet volledig zijn, wanneer geen melding werd gemaakt van de „rondreis-vacanties", waarmee dit jaar een begin is gemaakt. In gevolge van een overeenkomst tussen het Vacantiefonds voor Arbeiders en genootschappen zoals de Vereniging voor Toerisme en de Poolse Tatra-vereniging, stellen deze laatsten hun net van chalets, berghutten en vacantiehuizen ter beschikking van de „betaalde vacanties". Zodoende kan men rondreisvacanties organiseren, waarbij de vacantiegangers een paar dagen op één plaats blijven en daarna een ander deel van de streek bezoeken. Op het ogenblik worden dergelijke rondreizen slechts georganiseerd in de Sudeten en in Mazurië. Wanneer, zoals men mag verwachten, het experiment levensvatbaarheid toont, zal het in het volgende jaar uitgebreid worden tot andere toeristengebieden van Polen. Op het congres van leiders van vakverenigingshuizen, dat in October 1948 te Wroclaw gehouden is, werd in de K.C.Z.Z. een Commissie van Toerisme opgericht, die tot taak zal hebben de mogelijkheden van het vakverenigingstoerisme te bestuderen.
Ook worden er sedert 2 Mei 1949 riviertochten georganiseerd. Paketboten, die ingericht zijn volgens het voorbeeld van de vacantiehuizen, zoals de „Baltyk", scheppen de mogelijkheid voor de arbeiders om hun 14 dagen op het water door te brengen en de steden en bezienswaardigheden langs de Weichsel te bezoeken.
Tenslotte nog een opmerking over de leden van vakbonden, die er de voorkeur aan geven om hun vacantie met eigen middelen te organiseren of hun familie te bezoeken. De vakbonden hebben van de overheid 50 % korting verkregen op spoorbiljetten en tevens van verschillende plaatselijke autoriteiten een aanzienlijke korting op de vreemdelingenbelasting, die volgens gebruik geheven wordt in badplaatsen en gezondheidsoorden. Deze korting, die uitsluitend geldt voor leden van vakbonden, bedraagt 50 % in Juli en Augustus en 75 % in de andere maanden van het jaar.
Uit de aard der zaak hebben we hier niet kunnen ingaan op alle bijzonderheden bij de organisatie van de vacantiehuizen. Wij willen slechts opmerken, dat voor moeders van kleine kinderen (tot 4 jaar) speciale vacantiehuizen ter beschikking staan.
Oudere kinderen kunnen profiteren van vacantiekolonies, die onder bescherming staan van de Vereniging van Kindervrienden (een instelling, die zeer onlangs ontstaan is uit de fusie van arbeiders- en boerenverenigingen), of van andere verenigingen van dezelfde aard. Ook de meeste grote ondernemingen hebben vacantiekolonies en -kampen ingericht.
Ook wordt een grote actie gevoerd voor de universitaire vacanties. Men is geneigd de vacanties van de studenten als „zomerbeurzen" te beschouwen, hetgeen betekent, dat zij er in het algemeen kosteloos op kunnen uitgaan. Wij hopen binnenkort nog eens op verschillende van deze kwesties terug te komen.

Michel Lenotre.

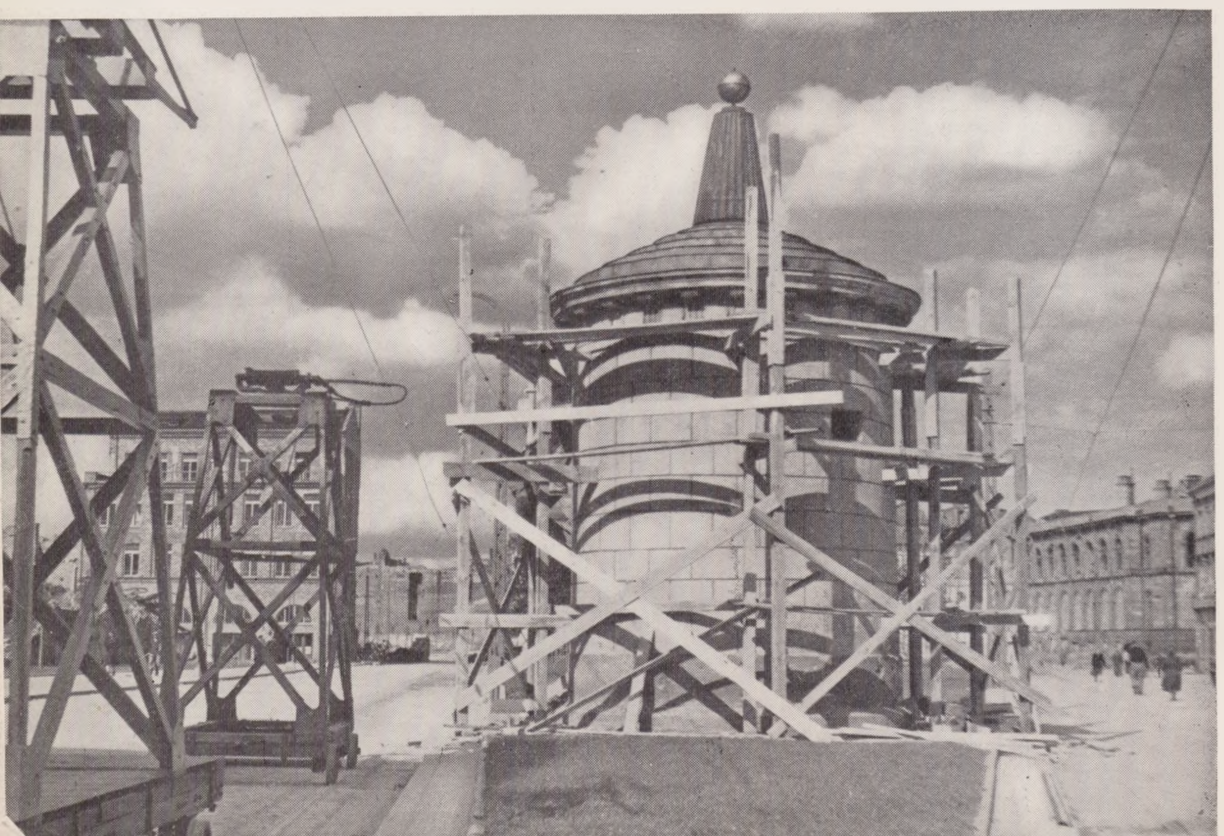
Ook de dames laten zich niet onbetuigd

Warszawa in Woord en Beeld

Foto 2

Foto 1

Bouw van 38 woonwijken zullen 40.000 mensen onderdak verschaffen

Zelfs diegenen, die Polen uitermate onwelwillend gezind zijn, zien zich genoodzaakt om toe te geven, dat geen van de verwoeste landen van Europa zich in zo'n snel tempo uit zijn ruïnes verheft als Polen. Hierbij wekt de wederopbouw van Warszawa nog de meeste bewondering. Deze combineert de grootste piëteit voor het historisch verleden van de stad met een duidelijk streven om de Poolse hoofdstad te moderniseren. De laatste opnamen, die wij uit Polen ontvingen, tonen ons (1) een fragment van een monumentale fontein uit de tijd van het vorstendom Warszawa (een tijdvak, dat overeenkomt met ons Koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon); vervolgens (2) een fragment van de herbouwde Oude Stad van Warszawa, waaronderdoor juist een brede, moderne tunnel is gereedgekomen, die een gemakkelijke verbinding zal vormen tussen het Oostelijke en het Westelijke deel van de Poolse hoofdstad. Op de derde foto (3) zien wij een detail van de bouw van de tunnel. Deze vormt een brede rijweg, die beide oevers van de Weichsel zal verbinden.

Voor de Nationale Feestdag op 22 Juli heeft Warszawa drie belangrijke brandpunten van haar wederopbouw voltooid. Op het Slotplein is opnieuw het standbeeld van koning Sigismund III Waza komen te staan. Het was tijdens de opstand van Warszawa door de Duitsers vernield en is tegen 22 Juli in volle luister hersteld. Tevens is er een nieuwe brug over de Weichsel gebouwd die thans de naam van Silezische Brug draagt. De tunnel onder de Oude Stad door is het derde werk, waarmee de Poolse hoofdstad de vijfde jaardag van het Julimanifest viert.

Foto 3

Tunnelingang onder de oude stad

WARSZAWA BIJ NACHT

Voor de electrificatie der stad Warszawa hebben

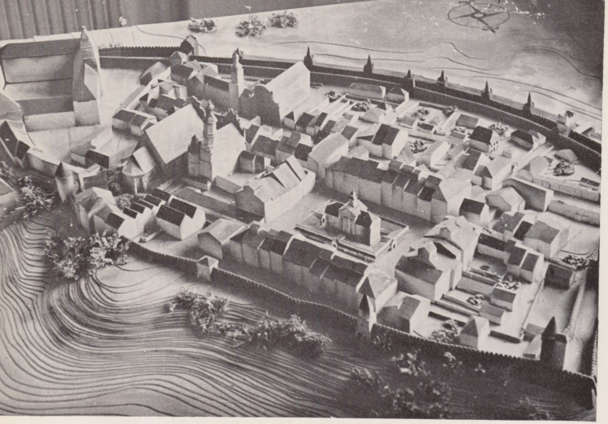

OP DE 22^{E} JULI 1949

de Philipsfabrieken veel bijgedragen

De wederopbouw van Warszawa

Maquette van Warszawa uit de XVe eeuw

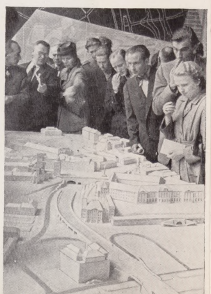

Het oude paleis Lazienkowski, vernield door de Duitsers is weer in zijn glorie herrezen

Plattegrond van het plan der wederopbouw van Warszawa ←

Architecten gebukt over de maquette van een gedeelte van Warszawa van vandaag en morgen

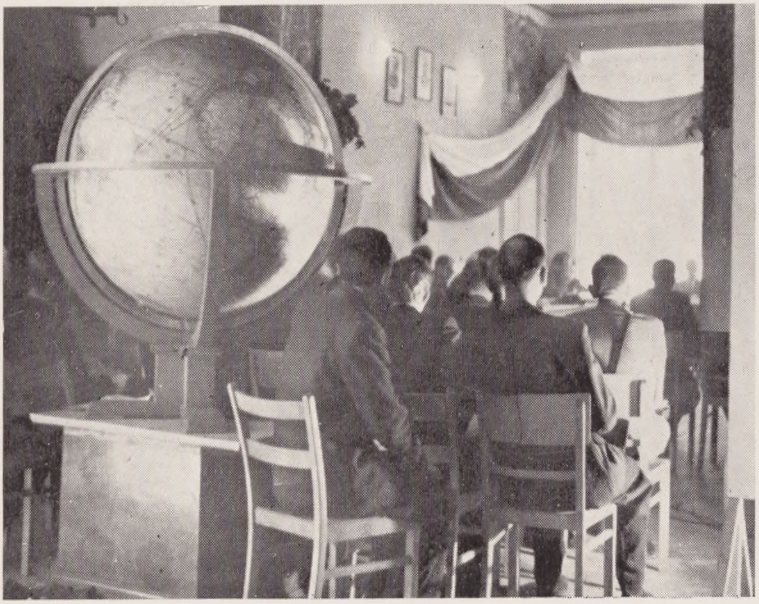
Een gedeelte van een stadswijk gelegen aan de hoofdstraat Oost-West op de 22ste Juli feestelijk geopend

DE JEUGD

Een van de kenmerken van de door het Poolse parlement aangenomen begroting voor 1949 was de enorme toename van de voor onderwijs bestemde bedragen.

Behalve de begroting van het Ministerie van Onderwijs, die sluit met de som van 58.000 millioen zloty, hebben het Ministerie van Cultuur en Kunst, het Centraal Bureau voor Handelsonderwijs, het Ministerie van Landbouw (dat landbouwhogescholen en oefencursussen beheert), het Ministerie van Gezondheid (onder welks bevoegdheid verpleegstersopleiding enz. vallen) en nog verschillende andere departementen een afzonderlijke begroting voor onderwijs. Met elkaar vormen deze bijna 10 % van de totale uitgaven van de Staat. Met het oog op de taken, die het Ministerie van Onderwijs te vervullen heeft, heeft zijn begroting in vergelijking met 1948 een uitbreiding van bijna 120 % ondergaan.

Deze uitzonderlijk grote toename van uitgaven voor onderwijs in vergelijking met die van andere departementen, wordt als volgt verantwoord: — verhoging van de salarissen van professoren, leraren en onderwijzers; verdubbeling van studietoelagen voor arme studenten aan universiteiten, academies en middelbare scholen; uitbreiding van het aantal kostscholen, studentenhuizen en hospitia; toename van kosten voor leer- en ontwikkelingscursussen voor onderwijzend personeel aan lagere en middelbare scholen; uitbreiding van

Bij de foto's:

(van boven naar beneden)

Scholieren van het staatsgymnasium

Onderricht in het verreschrijven

Onderricht in het landmeten

KRIJGT HAAR KANS

Het Poolse systeem van onderwijs biedt in zijn snelle groei aan alle jonge mensen gelijke kansen. De nieuwe begroting voor onderwijs wordt beschreven door een Poolse correspondent.

het aantal bewaarscholen onderhouden door de Staat en door plaatselijke autoriteiten; vergrote uitgaven voor de verzorging van het kind; vergrote toelagen voor het onderwijs; uitbreiding van het aantal bibliotheken.

De democratisering van de school maakt voortgang en de Staat geeft gelijke kansen en gelegenheid tot ontwikkeling voor de kinderen van arbeiders, boeren en werkende intellectuelen. Terwijl volgens officiële gegevens van het Ministerie van Onderwijs in 1938 slechts 2 % van de eerstejaarsstudenten kinderen waren van arbeiders en kleine middenstanders, is dit aantal thans toegenomen tot 70 à 80 % van alle studenten. Er is een geweldige toeloop van leerlingen uit de arbeidende klassen naar middelbare scholen, handelsscholen en universiteiten, hetgeen weer geleid heeft tot uitbreiding van het aantal hogescholen.

Hoewel de bevolking van Polen in vergelijking met 1939 met 11 millioen is achteruitgegaan, is het aantal universiteiten toegenomen van 6 in 1938 tot 8 in 1949, en dat van de technische hogescholen van 3 in 1938 tot 6 in 1949; het aantal der overige scholen en academies is verdubbeld, het aantal leerlingen van middelbare scholen is verviervoudigd.

Deze krachtige ontwikkeling van het middelbaar en hoger onderwijs voorziet nog niet volkomen in alle behoeften van Polen, voortspruitend uit de snelle industrialisatie. De verwezenlijking van het Poolse zesjarenplan zal omstreeks 100.000 nieuwe specialisten van verschillend type met middelbare technische vorming vereisen, voorts 24.000 bevoegde ingenieurs, 35.000 leraren en enige duizenden nieuwe doctoren. Polen heeft ambtenaren nodig voor de economische administratie en ook statistici, landbouw- en handelsexperts. Dit is geen lichte taak, wanneer men in aanmerking neemt, dat Polen tot 1939 een land was, dat weinig produceerde, een land van ongeletterde boeren en ongeschoolde arbeiders. De uitbreiding van het aantal scholen, universiteiten, kostscholen, hospitia, theaters, clubs, leeszalen en bibliotheken — een onderdeel van het grote herstelplan van het Poolse leven — is de uitdrukking van het humanisme van Polen. Het wezen hiervan is, dat in iedere Poolse familie de gewone mensen door hun nijvere arbeid de bedoelingen van de Regering omzetten in welvaart en algemene cultuur. Daarom geloven wij in de mens en geven hem ontwikkelingsmogelijkheden; slechts zo kunnen de vernietigende krachten van obscurantisme en reactie, oorlog en agressie worden overwonnen. Door ons geloof en vertrouwen in de mens behoeden en consolideren wij de vrede in de wereld.

E. K.

Poppenkastvoorstelling voor kinderen van fabrieksarbeiders

Bartoszyce,

Hongerige, vuile kinderen, kinderen, die doelloos langs de brede Mazurische wegen zwerven — dakloze, verlaten oorlogswezen — dat zijn de kinderen, die nu hun eigen „kinderstad" besturen, waarheen Polen vol trots zijn verpleegsters en leraren zendt.

Hoe de kinderen bijeen gebracht en hoe de stad gesticht werd, vernam het Engelse blad „New Poland" van Mr. Kuroczko, Secretaris Generaal van de Poolse Nationale Bond van Onderwijzers, tijdens diens bezoek aan Engeland als gedelegeerde op een congres van Britse leraren te Scarborough.

1945. Verlaten, half verwoeste dorpen in Mazurië, velden en weiden bedekt met onkruid, wegen, waarop men slechts zelden een menselijk wezen ontmoet — dat is het beeld van de Noordelijke districten van de provincie Olsztyn.

Bartoszyce, 43 mijlen ten Noorden van Olsztyn, is een oude vesting van de Duitse Orde — Bartenstein — die van daaruit aanvallen ondernam op Lithauen. Niet ver daarvandaan ligt Lidzbark, met een prachtig slot van dezelfde bouwstijl als de Wawel te Kraków — dat is de oude residentie van de Bisschoppen van Warmia. De laatste Poolse bisschop was Ignacy Krasicki, de satyreschrijver; alle namen op de gedenkplaten, die na de zijne volgen, zijn Duits.

In de twintigste eeuw werd Bartoszyce het hoofdkwartier van de Duitse cavalerie en bereden artillerie, een stad van soldaten en officieren. De landgoederen in de omgeving waren beroemd om hun paardenteelt. Menige colonne bereden militairen passeerde onder de oude Gothische poort van het antieke marktplein van Bartoszyce. Aan de overkant van de rivier de

Bij de foto's:
(van boven naar beneden)

Kinderen vormen een accordeon-orkest, de jongste is 6 jaar.

Kinderen luisteren naar een voorstelling.

Kinderen bij het zingen.

de Kinderstad

M. Kuroczko

Lyna bouwden de Duitsers op een heuvel twaalf blokken barakken, modern ingericht en van alle gemakken voorzien. Badhuizen, douches, zwembassins, een park, een openluchttheater — zonder de stramme Pruisische discipline zou het een aangename verblijfplaats zijn geweest.

1946. Op het binnenplein van de barakken te Bartoszyce staan de enorme bunkers en schuilplaatsen verlaten; gaten zitten in de daken, de vensters hebben geen ruiten meer, twaalf grote stoomketels liggen in het water, alle installaties zijn ontmanteld. In dat jaar kwamen de eerste pioniers van de Arbeidersvereniging van Kindervrienden te Bartoszyce aan. Het Ministerie van Defensie deed afstand van de barakken ten gunste van Poolse oorlogswezen. Drie arbeiders uit Wilno boden aan het ketelhuis weer in werking te stellen en de watervoorziening in orde te brengen. Zij zouden 14 uur per dag werken voor 15.000 zloty per maand met kost en inwoning. Wanneer de ketels werkten, zouden ze samen een gratificatie van 100.000 zloty ontvangen. Daarna kwamen experts van particuliere firma's. Een enkel bezoek van een civiel ingenieur kost 50.000 zloty. Volgens de schatting van een particuliere firma zou het herstel van het ketelhuis en de watertoevoer 14 millioen zloty kosten. Het goedkoopste aanbod moest geaccepteerd worden, de arbeiders kregen het karwei. Binnen de drie maanden werkten de ketels. De arbeiders hadden de proef doorstaan en hun woord gehouden. Met inbegrip van arbeidsloon, gratificaties en reserve-onderdelen bedroegen de kosten 450.000 zloty. Toen moest de reparatie van twee blokken ter hand worden genomen. Daarna begon de strijd om electriciteit. Daar waren honderd palen voor nodig — en dus werden honderd sparren geveld en de palen opgericht. Natuurlijk moesten die bomen zonder toestemming van de autoriteiten gekapt worden, want wie en waar was de bevoegde persoon? Zo kon Bartoszyce stroom krijgen en weldra scheen er het licht van de eerste vijf electrische lampen. Gloeilampen waren destijds uiterst moeilijk te krijgen — te Lódż werd een collecte van lampen gehouden, en weldra konden alle lichten branden.

De slag om het allernoodzakelijkste

Daarna begon de slag om ledikanten, beddegoed, kasten, kolen, aardappels, meel, grutten, borden — kortom, om alle benodigdheden, en bovenal een slag om personeel — onderwijzers, instructeurs, boekhouders, koks... Het resultaat was bevredigend, de overwinning was in zicht.

Februari 1947. De eerste groep kinderen arriveert uit plaatsen in de omgeving — kinderen van de Poolse minderheid in Duitsland, kinderen, die doelloos over de Mazurische wegen zwerven. Hongerige, vuile kinderen, kinderen met luizen en schurft. Ze kregen een bad, werden medisch onderzocht, ze werden verpleegd, gedesinfecteerd en in schone bedden gelegd... De eerste twee maanden zag het verblijf er als een groot ziekenhuis uit. Daarna werd het er rumoerig en vrolijk, de kinderen waren op dreef, ze waren gelukkig en schoon. De eerste schoolklassen werden georganiseerd.

Mei 1947. Een transport straatkinderen uit Warszawa is gearriveerd — twaalfjarige zwarte handelaartjes, verkopers van kranten en scheermesjes, handige, brutale kleine drommels. Er kwam bijna een revolutie van. Ramen werden gebroken, de stadskinderen wilden niet blijven. Daarom organiseerde de hoofdonderwijzer de eerste kinderraad. De zwarte handelaartjes begonnen belangstelling te krijgen in de uitbreidingsplannen van het centrum. Na een maand begonnen ze te werken, na zes weken gingen ze het veld in om de oogst binnen te halen, voordat die door onkruid verstikt zou worden. De zwarte handelaartjes uit Warszawa werden pioniers. Ze vierden de eerste verjaardag van het centrum onder de vlag van de Vereniging van Kindervrienden te Bartoszyce.

September 1947. Drie jaar oude vondelingetjes uit het St. Boudewijns Vondelingentehuis te Warszawa kwamen naar het centrum om verse melk te krijgen. Het centrum bezat toen al 50 koeien, sommige van de U.N.N.R.A. — Canadese koeien, die weigerden zich te laten melken. Een oude schaapherder uit Noord Polen vond de manier om met de dieren om te springen. Er was melk in overvloed. De vondelingetjes kregen rode wangen — maar ze hadden geen speelgoed. Een geïmproviseerde werkplaats maakte de eerste blokken voor de kleintjes.

Het gebrek aan leerkrachten was nog steeds nijpend. Jonge mensen voelden er niets voor om zich in de rimboe op te bergen. Op advertenties werd niet gereflecteerd. Er werd een groep jonge meisjes en jonge mannen aangeworven van fabrieken en boerderijen. De hoogste graad van ontwikkeling die we onder hen aantroffen, was de kennis van zes klassen lagere school. Er werd een inleidende cursus van zes weken voor hen georganiseerd. We leerden hun spelling en de grondslagen van kinderverzorging. We verplichtten ons hun in vijf jaar op te leiden op de kweekschool van Bartoszyce, die op dat ogenblik slechts over één enkele leraar beschikte. In October 1947 kwamen de jonge mensen te Bartoszyce aan. Ze hadden grote moeilijkheden in de omgang met de kinderen, sommigen van hen wilden terug. Zij begrepen niet, dat zij onderwezen werden tegelijk met de kinderen, dat ze om zo te zeggen in het openbaar opgeleid werden, dat ze slechts weinig vrije tijd konden hebben. Na een maand gingen drie van hen weg. De anderen besloten te blijven en door te werken.

October 1948. Het Opvoedingscentrum van de Arbeidersvereniging van Kindervrienden te Bartoszyce huisvest ongeveer 500 kinderen. Vier blokken zijn hersteld, het puin is van het binnenplein weggeruimd. De staf van onderwijzend personeel omvat 150 personen, onder leiding van de hoofdonderwijzer Czeslaw Lesnieuwski. Er is een bewaarschool, een lagere school, een timmerwerkplaats en een meubelmakerij — de enige meubelleverancier van het centrum — een machinewerkplaats, een kleermakerij, een kweekschool voor onderwijzers, en dit alles functionneert. Er is een gymnastiekzaal, een openluchttheater en nog een in aanbouw. Er zijn verschillende radiotoestellen en 120 luidsprekers. Er is een orkest van 25 jongens en meisjes, die vlot muziek kunnen lezen. Vlakbij is de boerderij van 525 acres, met 102 koeien, vele varkens, 40 paarden, drie tractors, zaai- en oogstmachines. Deze boerderij heeft de grootste suiker-

Dodenmasker van Mickiewicz door Dunikowski

Mickiewicz

Mickiewicz is dus, ondanks enkele gerezen moeilijkheden, aan het Collège de France benoemd; we moeten nu met een enkel woord iets over zijn voorlezingen aldaar mededelen. Vooraf zij uitdrukkelijk gezegd, dat wij ons daarbij de grootste beperkingen moeten opleggen. In de voor ons liggende editie beslaan zij ruim 1600 pagina's. Wij zouden het reeds als een ongekende weelde beschouwen, indien wij er evenveel regels aan konden besteden, hetgeen natuurlijk totaal uitgesloten is. Reeds uit de eerste voorlezing blijkt, dat 't Mickiewicz's duidelijke bedoeling is zich streng aan de hem opgegeven taak te houden; hij wil over de Slaven in het algemeen spreken en hij duidt reeds aan, dat hij ook de meest Westelijke uitlopers van deze volkerengroep — de Albaniërs en de Illyziërs niet buiten zijn gezichtskring zal laten. Dit geldt natuurlijk à fortiori van de Russen. Maar toch zal men 't hem niet euvel duiden, dat zijn oog in het bijzonder op zijn eigen volk gericht is en dat hij reeds in die eerste voorlezing zijn grote landsman Copernicus releveert. Ja, hij ware de enthousiaste schrijver van het (in vorige artikelen door ons besproken) profetische boek over de Poolse pelgrims niet geweest, zo hij niet een onmiddellijk verband had gelegd tussen de ontdekkingen van Copernicus en de prestaties van het Poolse volk in het algemeen. Aan het eind van de eerste voorlezing luidt het dan ook: „Het is volkomen juist om te zeggen, dat gelijk Copernicus het systeem van de physieke wereld ontdekt heeft, het Poolse volk steeds een voorgevoel heeft gehad van de bewegingen in de zedelijke wereld. Met het volste recht kan men dus het Poolse volk een Copernicus in die zedelijke wereld noemen."
Wij springen van deze eerste voorlezing, die op de 22ste December van het jaar 1840 gehouden werd dadelijk over naar de vier en twintigste, die 26 Maart 1841 plaats vond. Het kost ons moeite de interessante uitweidingen over de kerstening der Slaven, over de oud-Poolse wetgeving, over de Hussitenoorlog achteloos te passeren, wij blijven slechts daarom even bij die vier en twintigste voorlezing staan, omdat Mickiewicz daarin enige Duitse betweters gevoelig op de vingers tikt, welk geleerdenslag zonder ook maar het geringste gevoel te hebben voor het poëtische der oud-Poolse kronieken er de schrijvers een verwijt van maakt, dat in het door hen neergeschrevene historische en geografische onnauwkeurigheden te vinden zijn. „Deze," aldus Mickiewicz ongeveer „hun gehele leven in hun bliblotheken opgesloten geleerden waren niet in staat de uitdrukkingswijze dier oude Slavische chroniqueurs in zich op te nemen. Wij daarentegen voelen ons juist daartoe aangetrok-

---

bietenopbrengst uit de omtrek; de afval wordt als veevoer gebruikt. Melk is er in overvloed. Er is nog geen geld voor broedmachines, maar we zullen het wel krijgen en dan zullen we onze eieren met het stempel van Bartoszyce erporteren. Een voltallige zitting van de kinderraad. Allen zijn vol ernst en aandacht. Iedereen is aanwezig. De hoofdonderwijzer brengt verslag uit over het budget van het Centrum, dat sluit met de som van 64 millioen zloty en bespreekt het werkprogramma voor 1949. Kinderen en jonge mensen hebben concrete taken te vervullen. De secretaris van de vergadering maakt zorgvuldig aantekeningen. De hoofdonderwijzer eindigt zijn rede. Er worden vragen gesteld en het hoofd van de afdeling administratie geeft antwoord. Daarop volgt een discussie. De leider van de sociale groep becritiseert de begroting, vraagt om grotere bedragen voor sportuitrusting, voor voetballen, tenten, fotografisch materiaal en hij verklaart en rechtvaardigt zijn verzoek. De voorzitter vraagt: „En waar moet het geld vandaan komen?" In het hoofdkantoor te Warszawa zal het budget nog wel besnoeid worden. De raad moest een beetje meer rekening houden met de realiteit. Een zestienjarig meisje staat op. Ernstig zegt ze, dat de eetkamer van de kinderen gebrekkig is ingericht, dat er gebrek is aan borden en tafellakens en dat de meubelmakerij te langzaam werkt. Zij wil weten, welke bedragen bestemd zijn voor de aankoop van noodzakelijk meubilair, en vindt, dat de sportuitrusting nog wel kan wachten. De belangrijkste dingen moeten voorgaan. Onder „lopende zaken" worden de eisen van een van de moeilijkset groepen kinderen besproken. De raad besluit vertegenwoordigers te zenden als hulp voor de onderwijzers; het niveau van de groep moet verbeterd worden, de leerlingen moeten geholpen worden bij hun lessen.

Indien gij ooit een bezoek zoudt brengen aan Bartoszyce, schenkt dan geen aandacht aan het feit, dat de soep niet wordt opgediend in terrines, doch in grote aluminium gamellen, dat er geen witte tafellakens zijn, dat er geen nachtkastjes zijn op de kinderslaapzalen, dat er slechts één verschoning van lakens is en dat er geen matten of lopers liggen in de lange gangen. Laten de bezoekers liever trachten een gelegenheid te vinden om met de kinderen te spreken, laten ze een paar uur wijden aan een bijeenkomst van de kinderraad, laten ze een kijkje nemen in de werkplaatsen en enige tijd doorbrengen in het culturele centrum. Ook zou het niet kwaad zijn een praatje te maken met nieuwe bewoners van de stad Bartoszyce en te vragen, wat zij denken van het centrum en zijn werk. Voor hun vertrek zouden ze diep in de ogen moeten kijken van de meisjes en jonge mannen, die hun eigen studie volbrengen, terwijl ze helpen bij de opvoeding van de opgroeiende generatie van Polen. Dan zullen de bezoekers begrijpen, dat hier gewerkt wordt voor een goede zaak.

ken. Deze chroniqueurs toch zullen zich alle moeite geven om na te gaan, wat er in het volk zelf leefde, zij zullen zich zo met dit volk vereenzelvigen, dat zij in hun verhalen de dieren sprekend laten optreden. Doch daarnaast blijken deze oude geschiedschrijvers een vermogen te hebben om de karakters der optredende personen te doorgronden, ja zelfs het raderwerk van de politiek hunner tijd vermochten zij te doorschouwen, een hunner, Wincenty Kadlubek, wordt zelfs de eerste pragmatische historicus van de Christelijke wereld genoemd."

Met zichtbaar welgevallen verwijlt Mickiewicz in zijn een en dertigste voorlezing bij de regering van Zygmunt August (1548—1572), hij prijst deze vorst als de beschermer van kunsten en wetenschappen, hij spoort de schrijver en dichters van zijn land aan kennis te nemen van de producten der Franse en Italiaanse letterkunde, hierop (aldus Mickiewicz) volgt het gouden tijdvak van de Poolse literatuur. In dezelfde voorlezing vinden we een drastische beschrijving van het tijdvak van Iwan de Ontzagwekkende (in het Westen gewoonlijk verkeerdelijk „de Verschrikkelijke" genoemd), eigenaardig is 't ook weer, dat hij bij deze gelegenheid de drastische woorden uitspreekt „onder de hiellikkers van de tsaar bevonden zich vele Duitsers".

In de drie en dertigste voorlezing geeft Mickiewicz een buitengewoon brillante beschrijving van het leven en werken van de Poolse volksschrijver en dichter Mikolaj Rej, wel eens de Poolse Jacob Cats genoemd. „Men zou," aldus Mickiewicz, „de levensgeschiedenis van Rej de biographie van de hele Poolse adel uit de 15e en 16e eeuw kunnen noemen."

De in Kraków geborene bracht zijn hele jeugd in Gallicië door en stond op het punt weer naar Kraków te vertrekken, om aldaar aan de Universiteit te gaan studeren. Zijn vader echter was zo aan zijn zoon gehecht, dat hem de scheiding onmogelijk viel. De jonge Rej zwierf dus in de bossen en beemden rond en werd een geweldig jager en visser voor het aangezicht des Heren. Later zal hij echter op het kasteel van een Wojewode toch nog gelegenheid hebben zijn kennis op een behoorlijk peil te brengen. Als hij met de beroemde kardinaal Hosiusz in contact komt, zal deze alle moeite aanwenden, om hem in de schoot der moederkerk terug te brengen, hetgeen hem echter niet gelukte.

Wanneer Mickiewicz er nu toe overgaat het dicht- en prozawerk van Rej aan een critische bespreking te onderwerpen, dan blijkt hij geen al te grote waardering voor diens stichtelijke gezangen te hebben, „zij oogstten de lof der geleerden, als dichtwerken hebben ze niet de minste betekenis," aldus zijn onverbloemde uitspraak. Doch veel meer waardering heeft hij voor de prozaïst Rej. Gaat hij er toe over Rej's hoofdwerk diens „Spiegel of de vorm, waarin iedere Stand met gemak zijn eigen Handelingen als in een spiegel beschouwen kan" te analyseren, dan vergelijkt hij hem (Rej) eerst met twee buitenlandse tijdgenoten met Castiglione en met Montaigne. We laten Mickiewicz' ietswat fragmentarische beschouwingen over de Italiaanse beschrijver der hofzeden nu maar buiten bespreking en richten uitsluitend onze aandacht over de opvatting, die hij van Montaigne heeft. Deze blijkt enigszins ambivalent te zijn. Enerzijds noemt hij de „Essays" een verzameling van onsamenhangend geklets over alles, wat in 's schrijvers hoofd opkwam. Zij zijn te beschouwen als een arsenaal, waarin ieder wel wapenen van zijn gading kan vinden. Maar naast deze zeer zeker niet van aanvoelingsvermogen met Montaigne getuigende karakterisering vinden we in dezelfde voorlezing de volgende gulden woorden: „Zijn (Montaigne's) werken zijn een wondere mozaiek, saamgesteld uit gedichten, anecdoten en spreuken, omlijst door de levendige vertellingen van een geestig causeur, die met het grootste gemak weet te spreken."

De vergelijking nu tussen Montaigne en Rej uitspinnend, vervolgt Mickiewicz:

„De Poolse edelman beschikte niet over de geleerdheid van de Franse adellijke. Beiden lazen ijverig dezelfde werken, zij putten hun kennis uit de compendia en handboeken der philosofen; Montaigne kende echter de klassieke schrijvers en vooral de dichters beter; Rej ontwerpt evenwel een grootser plan."

Mickiewicz doet nu enkele grepen uit Rej's omvangrijk boek.

Wij gaven boven de titel ervan aan, wij hadden ook nog de ondertitel „De boeken van het leven van een eerlijk man" kunnen vermelden — wie denkt hier niet aan het „c'est icy un livre de bonne foy", van Montaigne — daarnaast moeten wij er op wijzen, dat Rej's woord „stand" eigenlijk alleen een aanduiding is van de adel, „want," zegt Mickiewicz, „voor hem (Rej) is evenals voor Montaigne en voor Castiglione de edelman, de enige mens in de staat."

Het menselijk lichaam bestaat voor Rej — en het valt niet moeilijk hier Galenus' invloed te bespeuren — uit vier vloeistoffen: het bloed, het cholerum, het flegma en de melancholie. Het bloed maakt de mens vrolijk, wrijgevig, grootmoedig; het cholerum trots en overmoedig, het flegma traag, slap en slaperig, de melancholie maakt een bezorgd, neerslachtig wezen van hem. Van te voren is vastgesteld, welk element bij een bepaald mens zal domineren. Rej gebruikt hier het Poolse woord wyrok voor, we zijn in de onmiddellijke nabijheid van de Calvinistische praedestinatie. Voorts corresponderen de slechte menselijke neigingen, wat getal en inhoud betreft, met de tien geboden m.a.w. de een heeft een sterke aandrift tot doodslag, de ander tot opstandigheid tegen zijn ouders enz. enz.

Om nu de mens te leren kennen, moet men tot een probaat middel zijn toevlucht nemen; men moet hem namelijk in zijn dronkenschap bestuderen; de cholericus openbaart zich dan in zijn hooghartigheid, de sanguinicus wordt uitgelaten, de melancholicus klaagt en jammert, de flegmaticus doezelt en tast in het duister met een slap gebaar naar zijn glas. Nu is het eigenaardige bij Rej dit — en ook Mickiewicz wijst hier op — dat Rej reeds aangeeft, hoe men 's mensen neigingen kanaliseren moet. Hij verhaalt b.v. van de knaap, in wie zich reeds op jeugdige leeftijd een moordlust openbaarde. De ouders lieten hem slager worden, waardoor deze drang in een onschadelijke richting werd gestuwd. Op talloze plaatsen spreekt Rej zijn standgenoten — de edelen dus — toe, hij vermaant ze, om nooit en nooit te plunderen, een werkelijke edelman verkoopt liever zijn laatste goed, ja hij lijdt eerder honger, dan dat hij de arme burger van het zijne berooft.

Zal Montaigne de raadgevingen van Plato en Aristoteles indachtig een ieder in overweging geven niet voor zijn dertigste jaar te trouwen, ook omdat er voor hem een grote afstand tussen liefde en huwelijk bestaat, Rej heeft veel meer zin voor de poëzie van het echtelijk leven, dat hij het gelukkigst acht, indien zich dit in een agrarisch milieu afspeelt. Zijn zonder enige twijfel enigszins idyllische beschrijving van de landelijke genoegens doet Mickiewicz uitroepen:

„In zulk een schildering vinden wij bij Rej de frisheid en de eenvoud van de Servische dichters, wat de vorm betreft onderscheidt deze zich door een klassieke eenvoud, welke men vaak in zijn didactiek mist."

Zeer belangrijk is ook Rej's werk voor ieder, die de verhouding wil kennen, waarin de Poolse overheid

tot het volk stond. Mickiewicz geeft ook over deze materie zeer toepasselijke citaten. Bij de belastinginning plaatste de wójt — de dorps-burgemeester — zich veelal aan de zijde der belastingschuldigen. Verscheen de belastinggaarder in de gemeente, dan wist deze wójt een groot gedeelte van de dorpsbewoners spoorloos te doen verdwijnen, zodat slechts een kleine som betaald werd, bij de berekening van de schoorsteenbelasting bracht hij tal van families in één hutje onder en zwoer dan bij lijf en ziel, dat er niet meer rokende schoorstenen waren.
Zeer grote bewondering toont Mickiewicz nu ook voor dat wat Rej over de vertegenwoordigende organen schrijft. Onomwonden spreekt hij tegen zijn voornamelijk uit Fransen bestaand auditorium. „Hij (Rej) kende reeds in onderdelen dit systeem, dat men heden als een moderne uitvinding aanprijst." Rej blijkt b.v. een open oog te hebben voor de klip, waarop menig vertegenwoordigend lichaam gestrand is — we bedoelen het nepotisme.
Naar aanleiding van deze Poolse constitutione instellingen, die men niet met de ontaardingsverschijnselen uit later eeuwen mag identificeren, houdt Mickiewicz dan ook zijn toehoorders het volgende voor:
„Alles voltrok zich in Polen anders dan in het overige Europa, het aspect van de Poolse constitutie bracht de Westelijke schrijvers over deze aangelegenheden in de war. De Fransen en Engelsen uit de tijden van Frans I en Hendrik VIII konden onze rijksdaggewoonten niet begrijpen, het ergerde hen, dat de koning voor de afgevaardigden, ook voor de lagere adel, het hoofd ontblootte. In de 17e eeuw werd de Poolse vrijheid nog minder begrijpelijk voor hen."
Uit al het voorafgaande is wel heel duidelijk gebleken, dat Mickiewicz Rej's levenswerk als een belangrijke mijlpaal op de weg der Poolse cultuur erkent. Op het eind van de vier en dertigste voorlezing vinden we nog een korte samenvatting, waarin Mickiewicz tevens de gelegenheid aangrijpt Rej's stijl te huldigen. „Deze," aldus de 18e eeuwse dichter, „deze is buitengewoon afwisselend, naar gelang van het door hem behandelde onderwerp."
Vooral is die boeiend, wanneer hij zijn Slavische natuur kan uitleven en zich vermeit in de schildering van het huiselijk leven. Zijn taal krijgt dan een frisheid, die ons ook nog heden aangenaam aandoet.
Ik ducht geen tegenspraak, als ik als mijn mening te kennen geef, dat men dezelfde lof niet kan toezwaaien aan de 17e eeuwse Hollandse dichter met wie Rej wel eens vergeleken is en het zal dan ook heel veel moeite kosten om in Cats' Houwelyck, Trouringh enz. een frisheid te ontdekken, die Mickiewicz in Rej's „Spiegel" vermocht te vinden.
Deze beschouwingen over Rej's stijl laat Mickiewicz nu eindigen met een passage, waarin hij zijn visie op de Slavische talen in het algemeen en op die op het Pools in het bijzonder geeft. Na eerst gewezen te hebben op de onwrikbare syntaxis van vele West-Europese talen vervolgt hij: „Bij de Polen en bij alle andere Slaven schijnen de woorden integendeel een bewegingsvrijheid te bezitten, zodat zij zich ongedwongener kunnen groeperen, men hoeft zich ook bij ons niet zo angstvallig te houden aan de door vroegere schrijvers verschafte patronen. Men zou daarom ook kunnen zeggen, dat 't bij de Slaven met de bouw hunner talen net zo gesteld is als met de bouw der woonhuizen. Het materiaal is zeer gemakkelijk te verkrijgen, men heeft 't overal bij de hand, daarom worden er ook vaak fraai geconstrueerde huizen opgetrokken, welken echter niet altijd een lang leven beschoren is."

Is 't mij gelukt in het bovenstaande mijn lezers een inzicht bij te brengen van de betekenis van een belangrijk Pools schrijver uit de 16e eeuw, mijn hoofddoel was toch, om Mickiewicz' verhouding tot het Poolse geestesleven uit vroeger dagen te belichten. Zijn Frans auditorium (Montalambert, Michelet, George Sand, quinet i tutti quanti bevonden zich in zijn collegezaal) zal zonder enige twijfel geboeid zijn geweest bij zijn vergelijking tussen zijn Rej en hun Montaigne, misschien zullen zijn volgende voorlezingen, die aan de grote Poolse renaissancedichter Kochanowski zijn gewijd hun aandacht nog meer getrokken hebben. Daarin kwamen toch hun Plejade, hun Ronsards ter sprake. Over deze voorlezingen en wat hierop volgen gaat een andere keer.

P.

Foto-kroniek

van Polen

Eertijds was de grens tussen Polen en de aangrenzende Sowjet-Unie hermetisch gesloten. Niet alleen de levendige goederenuitwisseling, doch ook het onmiddellijk contact tussen de bevolking van beide landen neemt thans toe. Zo vertoefde onlangs reeds het tweede Poolse reisgezelschap in de Oekraïne, teneinde een indruk te krijgen van het leven van de Oekrainse boeren in de Sowjet-Unie. Na terugkeer werd het reisgezelschap door de President van de Poolse Republiek, Boleslaw Bierut, op de Belvedère te Warszawa ontvangen. Onze eerste foto geeft een blik op deze ontvangst.

Evenals vóór de oorlog viert Polen jaarlijks zijn „Dagen van de Zee". Dit jaar waren het niet plechtigheden zonder meer, doch er werd tevens een aantal op Poolse werven gebouwde schepen te water gelaten. Met bijzonder enthousiasme begroetten de arbeiders te Gdańsk het nieuwe Poolse schip „Pstrowski", dat de naam draagt van de reeds gestorven mijnwerker, die als eerste in Polen het wedstrijdprincipe bij de arbeid invoerde. Wij zien deze gebeurtenis op de foto. Zoals de pers reeds heeft medegedeeld, is de nieuwe Nederlandse gezant, de heer George Paul Luden, te Warszawa aangekomen. De nieuwe gezant, die tot voor kort Nederland vertegenwoordigde in Noorwegen, overhandigde zijn geloofsbrieven op de Belvedère, de residentie van de President van Polen, en legde reeds spoedig een krans op het graf van de Onbekende Soldaat te Warszawa. Onze derde foto toont de heer Luden tegen de achtergrond van het door Duitse projectielen verwoeste graf van de Onbekende Soldaat. Dit graf zal de enige ruïne van de Poolse hoofdstad zijn, die in dezelfde staat blijft, waarin de Duitse barbarij het heeft achtergelaten. Zo zal het door de eeuwen getuigen van de tragedie en de roem van Warszawa.

Meer dan 1000 aandachtige luisteraars herdenken de 5de terugkeer van de Poolse Nationale Bevrijdingsdag georganiseerd door de Vereniging Nederland—Polen in de grote zaal van „Krasnapolsky" te Amsterdam

Poolse Herdenkingsavond

De 22ste Juli viert Polen niet alleen zijn Nationale Bevrijding, maar het is tevens de herdenkingsdag van de nieuwe Poolse staat.
Evenals vorige jaren heeft onze vereniging gemeend, dat Nederlandse vrienden in de gelegenheid moesten worden gesteld dit voor Polen zo belangrijke moment in de geschiedenis te herdenken.
En velen zijn gekomen — de grote zaal van Krasnapolski was geheel gevuld, om de door de Vereniging Nederland-Polen georganiseerde avond bij te wonen. Om voor een dergelijke avond een programma samen te stellen is geen gemakkelijke taak. Toch zijn wij er — naar wij uit de reacties van de aanwezigen hebben beluisterd — deze keer zeker in geslaagd iets te brengen wat een harmonieus geheel vormde.
Onze voorzitter, de heer S. van Praag heeft in een kort inleidend woord gewezen op de betekenis van wat in Polen groeit met als basis het programma uitgeroepen op de 22ste Juli nu 5 jaar geleden.
Max Croiset's grote voordrachtgaven zijn voor weinigen in Holland een geheim, ook ditmaal kwamen zijn zuiver begrip en diep gevoel voor de Oost-Europese litteratuur in zijn voortreffelijke voordracht van Sienkiewicz' novelle „Janko de Muzikant" weer volledig tot hun recht.
Hugo van Dalen, pianist en componist heeft dikwijls zijn intense bewondering voor de meester van de Poolse componisten, Chopin, in eigen werk tot uitdrukking gebracht. Ook in de compositie die hij op de 23ste ten gehore bracht was dit weer te beluisteren. Hij werd uitstekend begeleid door het Accordeonorkest „Oefening na Arbeid", o.l.v. G. Knorr.
Er mogen dan misschien dansers zijn die de Krakowiak en de Oberek perfecter uitvoeren, de Poolse Limburgers zijn er echter zeker in geslaagd de toeschouwers een beeld te geven van de levensblijheid van deze zo typisch Poolse volksdansen. Het zangkoor zong licht en gemakkelijk.
Na de pauze werden de twee documentaire films „Lódź" en „Chopin recital" vertoond, die ieder op eigen wijze verhalen van wat er in het Polen van heden leeft aan arbeidslust en liefde voor de muziek van een zijner grootste zonen.

In de voormiddaguren van de Pools nationale feestdag vond er in de haven van Rotterdam nog een gebeurtenis plaats, die voor de Pools-Nederlandse verhoudingen wel zeer belangrijk is te noemen. Bij die gelegenheid leverde het bestuur van de Ned. Scheepsbouw Maatschappij aan de Poolse Staat 13 in ons land gebouwde schepen af. We stellen ons voor in ons volgend nummer een scheepsbouwkundige aan het woord te laten over de technische structuur van enige schepen.

Nationale dansen uitgevoerd door een Poolse dansgroep

Receptie op het Poolse Gezantschap in den Haag op 22 Juli 1949. Zijne Exl. Ksawery Pruszynski ontvangt de gasten

Bettina von Arnim EN POLEN

Wij hebben er in deze kolommen al vaak op gewezen, dat het geen moeite kost om bij de bestudering der Duitse geschiedenis duidelijke symptomen van een Nazi-mentaliteit te ontdekken, ook lang voor Hitler het vergiftigingsproces van zijn volk volledig doorzette. We kunnen ons dan ook volledig aansluiten bij een uitspraak van Mrs Wiskemann, die het in haar „The Rome-Berlin Axis" zo kernachtig zegt „One has only to take up the correspondence of a person like Cosima Wagner to observe that the Nazi's state of mind had been, not indeed dominant, but rampant, in Germany for years. Betrekken we dit probleem speciaal op Polen, dan bewijzen citaten, welke wij in vroegere artikelen over dit onderwerp brachten overduidelijk, dat de opvatting als zou dit volk in geen enkel opzicht een vergelijking met de Herrenrasse kunnen doorstaan, decennia, ja misschien wel eeuwen lang tussen Rijn en Oder is aangekweekt. Des te verblijdender is 't nu echter, indien wij bij het bestuderen van de Duitse geschiedenis op personen stuiten, die de geestelijke moed hadden, om tegenover hun landgenoten een tegenovergestelde opvatting te verkondigen. Een boekje, dat ons enige tijd geleden werd toegestuurd en dat de titel draagt: Bettina von Arnim und die Polen geeft ons aanleiding even stil te staan bij de houding, welke deze merkwaardige vrouw tegen haar Oostenlijke naburen heeft aangenomen.

Een enkel woord ter introductie van de „sibylle" der Duitse romantiek.

Zij werd geboren te Frankfort in het jaar 1785 uit een moeder, Maximiliane La Roche, die eens de intieme vriendschap van Goethe genoten had. Eerst als zeventienjarig meisje leert zij iets van zijn werk kennen, enige zijner gedichten oefenen een zodanige aantrekkingskracht op haar uit, dat zij ze onmiddellijk op muziek zet. Ze maakt nu spoedig kennis met Goethe's moeder en zal dagen en dagen in haar gezelschap vertoeven, om daar allerlei bijzonderheden over haar zoon te horen te krijgen. Ten slotte komt er in het jaar 1807 tussen haar en de bewonderde een ontmoeting tot stand, die de aanleiding wordt voor een jarenlange briefwisseling. Het bovengebruikte woord „bewondering" diende eigenlijk door de term „verafgoding" vervangen te worden, want het begaafde, doch ietwat excentrieke meisje plaatst de Olympiër in het centrum van haar leven. Dit zal ook zo blijven, als ze in het jaar 1811 met de vriend van haar broer Achim von Arnim in het huwelijk treedt. Het dient al dadelijk gezegd, dat onder alle vriendinnetjes, die om de gevierde dichter zwermden Bettina geestelijk zeer zeker een allereerste plaats inneemt. Nog later zal Eckermann, die haar geenszins gunstig gezind was, van haar getuigen „Unzweifelhaft ist sie die genialste, geistreichste, interessanteste Frau in ganz Deutschland".

Goethe zelf behandelde haar eerst met een zekere hooghartige minzaamheid, later met een aan vijandigheid grenzende koelheid, dit bewijst b.v. een uitlating als „Diese leidige Bremse ist mir als Erbstück von meiner guten Mutter, schon viele Jahre sehr unbequem. Wij willen niet ontkennen, dat Bettina misschien wel wat al te assidu op Goethe's vriendschap aandrong, anderzijds had Goethe echter grote verplichtingen aan haar, wijl juist zij hem belangrijk materiaal voor zijn Dichtung und Wahrheit had geleverd, Goethe's haast cynische attitude tegenover het meisje bezorgt hem natuurlijk een applaus van de zijde van Hitler's geestelijke vader. Houston Stewart Chamberlain toch roept in zijn Goethe-boek triumfantelijk uit (pag. 718): Als Bettina Brentano aus syro-semitischer Bastardfamilie ihn (Goethe) im Interesse der mächtigen Judenbewegung bombardiert enz .enz.

Wel dient nog vermelding, dat Goethe's gestalte een ogenblik in Bettina's leven voor haar vervaagd is wel dan, wanneer zij te Wenen een nog groter genie ontmoet en dit is geen ander dan Ludwig van Beethoven. Als zij zich na deze samenkomst weer tot Goethe richt, spreekt zij de woorden uit: „bei ihm habe ich der Welt und deiner vergessen". In de enige jaren na Goethe's dood uitgegeven briefwisseling, die bekend staat als Goethe's Briefwechsel mit einam Kinde, heeft Bettitna's steeds opborrelende phantasie haar zeer zeker vaak parten gespeeld en toch behoort ze, mits critisch gezift tot de merkwaardigste producten van de Goethe-literatuur. Voor ons doel is al dadelijk een passage zeer merkwaardig, in dit brieffragment toch wordt Bettina's bewondering voor één Pool overgedragen op het hele volk. Bij het aanhoren van een compositie van Radziwill die (misschien als eerste) muziek op Faust had gemaakt, roept ze uit: „Man hört den Polen durch, ein Deutscher hätt' es nicht so angefangen um so reizender."

Welnu, gedurende haar hele leven — zij is op hoge leeftijd in het jaar 1859 gestorven — zal deze liefde voor het Poolse volk haar bij blijven, op belangrijke momenten van hun lijdensgeschiedenis zullen de Polen dan ook een onvermoeibare verdedigster in haar vinden. Tot goed begrip voor wat volgen gaat moeten we nog even een bevoegd kenster van de Duitse romantiek aan het woord laten; zij zal in een zeer duidelijke karakteristiek van Bettina te kennen geven wat haar onderscheidt van de overige Duitse romantici. In haar „Frauen der Romantiek" zegt Margarete Susman pag. 130: die (Bettina) greift mit aller Macht ein ins politische und soziale Leben ihrer Zeit. (Sie ist nicht) lebensfremd, traumhaft reaktionär und verwirrend wie die übrigen Romantiker, sondern aus der ganzen vorwärtsdrängenden Leidenschaft ihres Geistes im Leben wirkend. Dit heeft ook een harer tijdgenoten moeten bevestigen, want de haar overigens geheel niet gunstig gezinde Varnhagen getuigt van haar: Sie ist in unsrer Zeit der eigentliche Held, die einzige wahrheit freie und starke Stimme.

Dit vrije, sterke stemgeluid vangen we — waar het de Poolse zaak betreft — vooral op in haar in 1852 verschenen „Gespräche mit Dämonen". Dit boek draagt zij, die in de voorrede onomwonden zegt, dat ze niets van koningen verwacht — ze gebruikt zelfs een sterker woord — op aan koning Friedrich Wilhelm IV van Pruisen. Zij blijkt dus voor dit geval aan een sociaal koningschap te geloven, mogelijk een naïviteit, maar die niets afdoet aan het feit, dat ze zich van onverbloemde termen bedient. De demon voert gesprekken met de nog niet geheel ontwaakte koning, waaraan ook Polen, Magyaren, Proletariërs e.a. deelnemen. „Wat

zien wij" roept een der Polen uit. „Een Garmaniseren in plaats van een herstel van ons grondgebied... een honend verraad aan een volk... Wij allen staan onder de wapenen en werpen ons op de scharen der vijanden... Uit de ruïnes van het vaderland verheffen zich de wapenen van onze voorvaderen, daar waar zij roemvol hun einde vonden. Groot voor de ogen van de wereld was hun worsteling groter nog dan hun wapenfeiten waren de in trots verzwegen offers, welke zij voor dit grtoe heldenvolk brachten."
En deze verzetsgeest wordt geschraagd door de opdoemende gestalten van Kosciuszko en van Sobieski.
Is het niet begrijpelijk, dat een vrouw in wie het vrijheidsverlangen zo fel oplaait een Goethe moest afstoten, maar een Beethoven sympathiek was!
Het jonge meisje heeft dus in Poolse muziek iets gehoord, wat haar diep in het hart trof, de van het leven scheidende vrouw legt de Poolse verzetstrijders woorden in de mond, die zeer stellig in hun geest moeten hebben geleefd; tussen deze tijdstippen vallen nog andere daden van Bettina te vermelden, die haar karakter eer aan doen.
Wij zijn in gedachten aan de vooravond van de Februari-revolutie. In de bij het Weens congres onafhankelijk verklaarde republiek Kraków breken onlusten uit. De opstand breidt zich uit, hij slaat over naar die delen van Polen, die Pruisen, Oostenrijk en Rusland tot zich hebben getrokken. De onder zware herendiensten (de zogenaamde panschtschina of sgon) zuchtende boeren doen een poging van onder dit juk vandaan te komen. Een scherpzinnig waarnemer ook van de dingen, die zich ver van hem afspeelden — hij is niet voor niets een der romanciers, die de wereld ooit gekend heeft, zal aan zijn in Rome vertoevende geliefde er het volgende over schrijven: L'Ukraine, la Podolie et la Volhynie sont soulevées, Cent onze seigneurs de Galicie ont été tués par leurs paysans (vgl. Balzac Lettres à l'Etrangère III, p. 228/229). We zullen zo aanstonds gelegenheid hebben mee te delen, dat deze opstand nog in het werk van Balzac nadreunt; eerst moeten we nog iets over het verder verloop ervan vertellen.
Als een van de leiders treedt Ludwik Mieroslawski op de voorgrond. Van uit Kraków reist hij naar Posen, om daar propaganda voor het verzet te maken. Hier wordt hij echter bij Swiniary gevangen genomen. Inmiddels is 't Metternich gelukt, tweedracht onder de opstandigen te zaaien. Hij weet de dorpshoofden de zogenaam starosten te bewegen den boeren mede te delen, dat juist de Oostenrijkse keizer de afschaffing van de herendiensten beoogde, maar dat de lagere adel — de szlachta — zich daartegen had verzet. Een gevolg hiervan is, dat de boeren zich niet tegen hun voornaamste vijanden, de Oostenrijkse onderdrukkers, richten, maar tegen de lagere adel, die misschien in deze nationale strijd, wel zij aan zij met hen had willen staan. Uit bovengenoemd citaat van Balzac leren we het verder verloop kennen. De Oostenrijkers oogstten het belangrijkste voordeel bij deze onderlinge tweedracht; hun generaal Benedek dreef de insurgenten bij Gdow terug en de republiek Kraków werd bij de Donau-monarchie ingelijfd. Het is nu juist de zaak van Mieroslawski, die Bettina tot de hare maakt, eerst zij nog volledigheidshalve medegedeeld, dat we in Balzac's (onvoltooid gebleven) roman les Paysans een nagalm vernemen van deze Poolse opstand. De lotgevallen van generaal Montcornet en die zijner vrouw zijn waarschijnlijk onder de indruk van de Kraków-evenementen geschreven.
Mieroslawski dan — hij is eigenlijk slechts half Pools daar zijn moeder française was — werd in Posen door de Pruisische autoriteiten gevangen genomen. De officiele Duitse geschiedschrijvers hebben natuurlijk niets dan souvereine minachting voor hem en zijn dappere strijdgenoten. Horen we Heinrich von Treitschke over de Polen in het algemeen en over Mieroslawskin in het bijzonder. In zijn beroemde om niet te zeggen beruchte Deutsche Geschichte (Tv. pag. 148) lezen we hierover het volgende fraais: ... gerade die groszpolen besaszen im höchsten Masze jenen tolldreisten, abenteuerlichen Sinn, welcher den Polen den Namen der Hirnlosen verschafft hatte.
De revolutie zelf was een zaak van „müszige Händler und Schenkwirte.
En natuurlijk past Mieroslawski zelf geheel in dit milieu er war (V. pag. 531) ein Verheter des vornehmen, internationalen Demagogentums... ritterlich, eitel, geschwätzig, durch und durch frivol.
In Augustus 1847 kwam Mieroslawski's zaak voor. Met hem stonden talrijken van zijn geestverwanten terecht. 109 dezer werden tot tuchthuis- en vestingstraffen veroordeeld, de leider (Mieroslawski) en zeven andere hoorden de doodstraf over zich uitspreken, tenslotte werden ze „begenadigd" tot levenslang. Tijdens zijn voorarrest deed Mieroslawski's zuster al haar best tot haar broeder te worden toegelaten; dit werd haar niet alleen geweigerd, maar zij werd onophoudelijk door de politie vervolgd, die er haar van verdacht staatsgevaarlijke elementen te herbergen. Bij deze stand van zaken richtte Bettina zich nu tot de koning, ze verkeerde toch in de illusie, dat deze onbekend was met het leed, dat een onschuldige vrouw werd aangedaan.
Met vlijmende spot vraagt zij, welk gevaar de Pruisische staat dreigt, indien een zuster haar gevangen broer wil bezoeken. Met eerbied spreekt zij over de heldenmoed, die Mieroslawski aan de dag heeft gelegd „er hat dem Leben entsagt und er achtet die Hinrichtung als den Heldentot, der ihn befreie von der Einkerkerung.
Over hen die het vonnis over Mieroslawski zullen gaan vellen spreekt zij met ongekende vrijmoedigheid als over lieden die „in feiger Fürsorge um den Staat nichts tun als wehrlose und hilflose Naturen verfolgen und dadurch ein Feld voll wuchernden Unkrauts hervorbringen, das sich nicht ausrotten läszt".
Maar zoals gezegd, ook dit hartstochtelijk pleidooi kon het vonnis niet voorkomen. Doch ook in deze tijden sprak het internationaal geweten reeds. Enige dagen voor het vonnis geveld werd, vond er te Londen een vergadering plaats van de Fraternal Democrates ter herdenking van de Poolse opstand van 1830/1831. Geen minderen dan Marx en Engels spraken bij deze gelegenheid de vergadering toe. Ik heb op het ogenblik alleen een gedeelte van Engels' rede ter mijner beschikking, maar deze passages zijn zo merkwaardig, dat ik niet schroom ze hier te citeren: „Wir deutschen Demokraten haben nämlich ein besonderes Interesse an der Befreiung Polens. Es sind deutsche Fürsten gewesen, die aus der Teilung Polens Vorteil gezogen hatten, es sind deutsche soldaten, die noch jetzt Galizien und Polen unterdrücken. Uns Deutschen, uns deutschen Demokraten vor allem, musz daran liegen, die sen Flecken von unserer Nation abzuwaschen. Eine Nation kann nicht frei werden und zugleich fortfahren, andere Nationen zu unterdrücken.
Wanneer nu echter als direct gevolg van de Parijse Februarirevolutie in de Maartdagen van het jaar 1848 ook in Berlijn de menigte in beweging komt, is een

van haar eerste daden de bevrijding van Mieroslawski en de andere Polen (onder hen bevond zich o.a. Libelt, die reeds in die tijd een open oog had voor Polen als maritieme mogendheid). In triomf werden ze op een wagen door de stad gevoerd en de koning, die Bettina's smeekbeden onbeantwoord had gelaten,zag zich nu door de logica der feiten genoodzaakt zijn vroegere slachtoffers eer te bewijzen. Er werden zeer hoogdravende redevoeringen gehouden, op menige Duitse borst prijkte losgereten stukken van de Poolse vlag, maar wie menen mocht, dat het de Duitse autoriteiten en de velen, die zich achter haar schaarden ernst was met deze sympathie voor de Polen, zou spoedig het tegendeel ervaren.

Want als in de nu volgende Julidagen in het Frankforter-parlement het Poolse vraagstuk aan de orde komt, zal duidelijk worden, wat er in die echt Duitse gemoederen omging. Als tolk van het zuivere Deutschtum trad Wilhelm Jordan op, een in zijn dagen gevierd schrijver o.a. bekend door zijn modernisering van de Nibelungen. Deze Jordan had aanvankelijk tot de linksen later tot de zgn. Erbkaiserpartei behoord. Zijn rede laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Luisteren we naar onze Germaan:

„Es ist hohe Zeit für uns, endlich einmal zu erwachen aus jener träumerischen Selbstvergessenheit, in der wir schwärmten, für alle möglichen Nationalitäten ... zu erwachen zu einem gesunden Volksegoismus, welcher die Wohlfahrt und Ehre des Vaterlandes in allen Fragen obenan stellt. Dieser Egoismus aber, ohne den ein Volk niemals eine Nation werden kann, wird von den Polenfreunden als höchst verdammlich bezeichnet ... Im Westen hat man deutsches Land erobert; im Osten haben wir das Malheur gehabt, selbst zu erobern und dadurch ganzen Schärmen deutscher Poeten Gelegenheit zu geben zu rührenden Jeremiaden."

Natuurlijk vallen de officiële Duitse geschiedschrijvers Jordan bij. Voor Sybel in zijn Begründung des Deutschen Reiches, Ipag. 152 is hij de man „von einer gründlichen Kenntnisz der polnischen Geschichte — „wer" aldus Sybel en de Duitse horden schreeuwen 't hem heden ten dag nog na „wer eine halbe Million Deutscher aus Deutschland hinausstoszen wolle, sei wenigstens ein unbewuszter Volksverräter".

Welnu, ver boven dit patserige geschreeuw verheft zich het serene stemgeluid van Bettina. In een brochure, die de titel draagt zur Polenfrage met de ondertitel „Von deutscher Moral und Gerechtigkeit is hier een vrouw aan het woord, die met eenvan verontwaardiging trillende stem waarheden uitspreekt, die in de jaren 1939—1945 wel een infernale betekenis hebben verkregen. Gewaagt zij in die brochure niet van der (deutsche) zügellose Soldat, der, sobald er die polnische Kokarde sieht, in den Paroxysmus des Mordes verfallt und noch von seinen Führern auf sie gehetzt wird.

Alsof ze de pers van Nazi's en post-Nazi's gelezen had schrijft deze profetesse: Die Lügen über Polen werden täglich in öffentlichen Blättern aufgenommen; aber nicht ihre Widerlegung. Jetzt zwar liegt die Wahrheit zu nahe, um sie noch leugnen zu dürfen.

Dit nu is het stemgeluid van Bettina van Arnim. Wij citeerden boven Margarete Susman's oordeel over haar. Het lijkt me wenselijk de gegeven citaten met nog een uit dezelfde bron aan te vullen: ... sie wahrte sich (immer) die reine Unabhängigkeit eines selbständigen Weges, indem sie durch alle einzelnen Volks- und Staatsgestalten hindurch auf das vom Geist und der Wahrheit schlecht hin Geforderte drang.

Slechts één vraag rest ons nog ter beantwoording: Hoe heeft Polen gereageerd op de woorden van een zo onvervaarde verdedigster. Het gebrek aan Pools studiemateriaal, dat hier te lande wel zeer nijpend is, maakt het mij onmogelijk om ook maar bij benadering deze vraag volledig te beantwoorden. Als we nu echter enige woorden gaan spreken over de weerklank, welke Goethe's Briefwechsel mit einen Kinde bij éne Poolse gevonden heeft, dan doen wij dit ook, omdat wij ons daarmede wederom in de onmiddellijke nabijheid bevinden van de grote romancier, wiens aanduiding van de Poolse opstand we boven vermeldden.

Ieder die ook maar oppervlakkig bekend is met Balzac's leven, weet welke betekenis Madame Hanska, l'Etrangère, voor hem heeft gehad. Welnu deze Eveline Hanska heet van haar eigen naam Rzewuska en is de zuster van Henryk Rzewuski, een man, die in de Poolse literatuur een zekere naam heeft. Mickiewicz, die tesamen met hem te Rome vertoefde, prees zijn conversatie en zette hem aan, om te gaan schrijven; hij is de schepper van de Poolse historische roman geworden en Balzac noemt hem de Poolse Walter Scott. Zijn bekoorlijke korte verhalen verzameld onder de titel van Pamiątki Soplicy (De gedenkschriften van Severin Soplica) geven ons een duidelijk beeld van het landelijk leven in Polen op het eind van de 18e eeuw. Onder zijn historische roman dient vooral Listopad (November) genoemd te worden, waarin hij ons verplaatst naar het regeringstijdperk van Stanislaw Augustus (dus ook weer in het tweede deel der achttiende eeuw.)

Wel heeft zijn zuster Eveline het grootste gedeelte van haar leven buiten Polen doorgebracht (op het in de Oekraïne gelegen landgoed Wierzchownia), maar toch is zij in haar hart Poolse gebleven. Kort na het verschijnen van de Franse vertaling van Goethe's Briefweichsel valt deze in handen van Eveline en van haar dochter Anna. Vooral de laatste leest de brieven met verrukking „ces pages admirables de fraîcheur, de poésie et de grâce naive. Als Balzac het boek later leert kennen, is hij er minder over voldaan, hij, de Rabelaisiaan, mist er het zinnelijk element in, l'amour, qui se peint lui même doit être complet (Lettres à l'Etrangère II p. 188).

Toch houdt het thema van een naar liefde smachtend meisje hem bezig en hij zal het kort daarna zelfs in een roman verwerken, wij bedoelen Modeste Mignon. Het aandeel nu, dat de Poolse Eveline Rzewuska, bij deze roman heeft gehad is niet te onderschatten. Men heeft dit werk wel eens het meest Slavische boek van Balzac genoemd. We hopen later nog eens in de gelegenheid te zijn op deze belangrijke quaestie terug te komen, voorlopig besluiten we met de mededeling, dat ook de raadselachtige dwerg uit dit boek Butscha, Poolse affiniteiten vertoont. Bij de uitbeelding van deze persoon zal Balzac waarschijnlijk gedacht hebben aan Eveline's neef Tadeusz Wyleżynski. Deze laatste is nog duidelijker te herkennen in een ander boek van de meester namelijk in La Fausse Maîtresse, waar hij als Thaddée Paz optreedt. Maar nog eens: niet het bij uitstek boeiend probleem — Balzac en Polen — houdt ons hier bezig, wij wilden alleen in dit aan Bettina van Arnim gewijd artikel in het licht stellen, hoe een van haar Poolse bewonderaarsters haar aandeel in een Frans meesterwerk heeft gehad, dat mede sporen van Bettina's invloed vertoont. Of is 't toeval, dat de moeder van Modeste Mignon Bettina heet, terwijl Mignon's oudere zuster dezelfde naam draagt!

P.

Kaartje voorstellende de hoofdcommunicatiewegen met de grote Oost-West straatweg van het nieuw herrezen Warszawa.

